

مقدمه

پویایی جوامع بشری و تغییرات سریع تکنولوژی سبب گردیده تا آموزش نیز با زمان تغییر و تحول یابد. آموزش علوم کتابداری نیز از این قاعده متثنی نیست، به ویژه که پیوند علم اطلاع‌رسانی و پیشرفت‌های اخیر تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات ضرورت بازنگری مستمر را مطرح می‌کند. در نظام‌های پیشرفته آموزش عالی انجام تغییرات به صورت غیر متمرکز و سالانه توسط گروه‌های آموزشی صورت می‌گیرد. نظام متمرکز برنامه‌ریزی درسی که با انقلاب فرهنگی ایران بوجود آمد و تا سال ۱۳۷۹ ادامه داشت، موجب گردید تا گروه‌های آموزشی تنها مجری برنامه‌های از پیش تعیین شده باشند و از نوآوری و رقابت علمی فاصله بگیرند. در سال ۱۳۷۹ وزارت فرهنگ و آموزش عالی پس از تغییر نام و تغییراتی در ساختار و وظایف، کار برنامه‌ریزی درسی را به دانشگاه‌ها واگذار کرد. امید است در آینده نزدیک شاهد تحولات اساسی در آموزش نیروی انسانی متخصص باشیم. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با توجه به نیازهای موجود و امکانات پژوهشی وسیع‌تر، برنامه آموزشی دوره‌های تحصیلات تکمیلی این رشته را مورد مطالعه قرار داد. یکی از فعالیت‌هایی که در این زمینه صورت گرفت انجام طرح پژوهشی “بررسی تطبیقی تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران” بود. در این مطالعه نقاط قوت و ضعف آموزش عالی این رشته در مقام مقایسه با کشورهای پیشرفته بیان شد. در طرح حاضر “طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی با گرایش اطلاع‌رسانی” که برای اجرا در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران پیش‌بینی شده است، سعی گردید با در نظر گرفتن پیشرفت‌های سال‌های اخیر در این رشته، برنامه‌ای متناسب با نیازهای کشور طراحی شود.

روش کار

از آنجا که ضرورت دارد طراحی برنامه درسی به صورت گروهی و پویا صورت گیرد، برنامه‌درسی حاضر نیز حاصل کار گروهی است، منتها به روشی متفاوت. پیشرفت‌های تکنولوژی ارتباطات این امکان را فراهم آورد تا از راه دور از نتیجه دانش و تجربه گروه‌ها معتبر مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی بهره گرفته شود. شاید لازم باشد برنامه‌های درسی دانشگاه‌های غرب را با احتیاط بیشتری در آموزش زمینه‌هایی از کتابداری مانند اداره کتابخانه‌های روستایی، عمومی و آموزشی و غیره به کار گرفت. ولی در آموزش علوم اطلاع‌رسانی که پیوند کمتری با علوم انسانی و علوم اجتماعی دارد، راحت‌تر می‌توان عمل کرد. برای انجام کار، ابتدا جدولی از دروس اصلی و اختیاری که گروه‌های معتبر مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال ۲۰۰۱ در سطح کارشناسی ارشد ارائه می‌دادند، تهیه شد، تا براساس آن رواج دروس و اتفاق نظر گروه‌ها در مورد لزوم فراگیری آن توسط دانشجویان این رشته، مشخص گردد. پس از مقایسه و تعیین دروس اصلی و اختیاری رایج در بین گروه‌های آموزشی، با جستجو در وب سایت گروه‌ها و مدرسان دروس تلاش شد جزئیات برنامه درسی استخراج شود. برای هر عنوان درس ۳ تا ۴ نمونه از هدف‌های درس، شرح درس، سرفصل‌ها و منابع درسی از دانشگاه‌های معتبر انتخاب و به فارسی برگردانده شد. پس از جلب رضایت متخصصان و اساتید کشور، ریزبرنامه درسی جهت بررسی، ارزیابی و پیشنهاد برنامه درسی مناسب‌تر فرستاده شد. سعی گردید هر عنوان درس برای حداقل ۲ نفر از متخصصان ارسال شود. اگر چه تماس گرفتن با اساتید گروه‌های آموزشی شهرستانها، مستلزم حوصله و صرف وقت بود، ولی همراهی و همکاری اساتید و حسن توجه گروه‌های آموزشی از

گزارش نهایی طرح پژوهشی: طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛

مجری: لیلا مرتضائی؛ اردیبهشت ۱۳۸۱

بیان مسئله

از عمر آموزش دانشگاهی کتابداری جدید در ایران، که با مقطع کارشناسی ارشد آغاز شد، حدود سی و چهار سال می‌گذرد. این آموزش با مسایل و مشکلات متعددی مواجه بوده که بخش قابل توجهی از آن مشترک تمامی رشته‌های دانشگاهی و برخاسته از نظام آموزشی است و بخش دیگر ویژه این دانش بین رشته‌ای است، دانش و حرفه‌ای که رابطه نزدیک با کامپیوتر، ارتباطات، زبان‌شناسی و اصطلاح‌شناسی دارد و باید بتواند در زمینه وسیع‌تری رشد یابد و با تمامی رشته‌های دانشگاهی ارتباط داشته باشد. ولی متأسفانه چنین نیست. نظری به برنامه درسی مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی و مقایسه آن با برنامه درسی دانشگاه‌های معتبر جهان و با معیارهای ارزشیابی دوره‌های آموزش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی که برخی از انجمن‌های تخصصی مانند ALA، IIS تعیین کرده‌اند، نمایانگر نارسایی این برنامه از جهات مختلف است. روزآمد نبودن برنامه درسی، کم توجهی به پژوهش، عدم وجود نظارت و ارزیابی صحیح از عملکرد گروه‌های آموزشی، وابستگی گروه‌های آموزشی به دانشکده‌های علوم تربیتی و علوم انسانی و ضعف امکانات آزمایشگاهی و کتابخانه‌ای از موارد عمده‌ای است که می‌توان ذکر کرد. تعمق در این مسایل سبب گردید که مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران با داشتن امکانات بیشتر ایجاد دوره‌های تحصیلات تکمیلی را با همکاری دانشگاهها مورد بررسی قرار دهد.

هدف طرح

هدف این تحقیق طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی با گرایش اطلاع‌رسانی است، به نحوی که فارغ التحصیلان آن علاوه بر کسب دانش و بینش لازم، از طریق انجام کارهای پژوهشی و مهارت‌آموزی‌ها، نه تنها به خوبی پاسخگوی نیازهای فعلی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی باشند، بلکه توان هماهنگی با تغییرات و تحولات مستمر این رشته را داشته باشند و بتوانند با نگاهی تحلیلی و نقادانه نسبت به عملکرد خود و نظام، امکان توسعه و پویایی آن را فراهم آورند.

مشکلات کار می‌کاست. پس از مشخص شدن دامنه هر درس سعی شد نمونه‌هایی از تکالیف درسی، مرتبط با سرفصل‌ها، تهیه و در پایان هر درس قرار داده شود. این نمونه‌ها جنبه پیشنهادی دارد و به همین جهت با حروف ریزتر درج شده‌اند. جدول زیر نشان دهنده اسامی، تحصیلات و سمت متخصصانی است که محتوای یک تا سه درس را مورد بررسی قرار دادند و از میان نمونه‌های ارسالی برنامه مناسب‌تر را برگزیدند. طبقاً اگر یاری این همکاران نبود این برنامه‌ریزی ممکن نمی‌گردید.

روش تحقیق در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی	بهزاد دوران (دکترای جامعه‌شناسی، مدیر گروه پژوهشی تحلیل اطلاعات مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران) فریده عصاره (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز)
اطلاعات و جامعه	جعفر مهاد (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، استاد گروه آموزشی، رئیس کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی دانشگاه شیراز)
سازماندهی اطلاعات	رحمت اله فتاحی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشیار گروه آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد) عبدالحسین فرج پهلوی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشیار گروه آموزشی و رئیس کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز)
بازیابی اطلاعات	فاطمه ا سدی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه اطلاع‌رسانی پزشکی) رحمت اله فتاحی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشیار گروه آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد)
منابع و خدمات اطلاعاتی	مهری پریخ (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، استادیار گروه آموزشی، رئیس کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد) عبدالرسول جوکار (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شیراز)
مدیریت کتابخانه‌ها و نظام‌های اطلاعاتی	محمد ابوبی (دانشجوی دکترای مدیریت، عضو هیات علمی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران) زهیر حیاتی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، استادیار گروه آموزشی، رئیس کتابخانه میرزای شیرازی دانشگاه شیراز)
نمایه سازی و چکیده نویسی	فاطمه ا سدی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه اطلاع‌رسانی پزشکی) جعفر مهاد (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، استاد گروه آموزشی، رئیس کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز)
رفتار اطلاع‌یابی کاربر	جعفر مهاد (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، استاد گروه آموزشی، رئیس کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی دانشگاه شیراز) محمود بابایی (کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه پژوهشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران) عبدالحسین فرج پهلوی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشیار گروه آموزشی، رئیس کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز)
	فریده عصاره (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مدیر گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز)

ارزشیابی خدمات و نظام‌های اطلاعاتی	رحمت‌اله فتاحی (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ، دانشیار گروه آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد)
سیاست اطلاعاتی	سیروس علیدوستی (دکترای مدیریت, مدیر گروه پژوهشی مدیریت سیستم های اطلاعاتی) فریده عصاره (دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی, مدیر گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز)
کتابخانه‌های دیجیتالی	زرین تاج برنایی (کارشناسی ارشد علوم کامپیوتر دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی,عضو هیات علمی سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران) نادر نقشینه (مهندسی صنایع، فوق لیسانس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی,عضو هیات علمی مرکز اطلاع‌رسانی جهادسازندگی)
طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربر مدار	زرین تاج برنایی (کارشناسی ارشد علوم کامپیوتر ، دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی , عضو هیات علمی سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران) نادر نقشینه (مهندسی صنایع ، کارشناسی ارشد درعلوم کتابداری و اطلاع‌رسانی,عضو هیات علمی مرکز اطلاع‌رسانی جهادسازندگی)
طراحی رابط کاربر	نادر نقشینه (مهندسی صنایع ، کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی ، عضو هیات علمی مرکز اطلاع‌رسانی جهاد سازندگی) زرین تاج برنایی (کارشناسی ارشد علوم کامپیوتر, دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی, عضو هیات علمی سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران)

پس از بررسی و مقایسه اظهارنظرهای دریافتی، متن نهایی تهیه شد. در مورد هر درس نمونه‌هایی از تکالیف درسی به منظور روشن‌تر شدن محتوا، به متن افزوده شد. در تعیین پیش‌نیازهای دروس، محتوای خود درس مدنظر قرار گرفت، تا دانشجو در زمان شروع هر درس پیش‌زمینه لازم را داشته باشد.

مرور آثار علمی

در انجام این طرح از منابع مختلفی استفاده شد که می‌توان آنها را به چند گروه تقسیم کرد: گروه اول منابعی که آموزش کتابداری ایران و افت و خیزهای آن را مورد بررسی قرار داده‌اند. یکی از جامع‌ترین این منابع پایان‌نامه دکترای زهیر حیاتی^(۱) است. این اثر تاریخچه کاملی از آموزش کتابداری ایران و مسایل آن تا سال ۱۳۷۵ را دربر دارد. به علاوه می‌توان آن را به عنوان منبعی غنی در شناسایی مدارک این زمینه به حساب آورد. در بررسی مسائل و مشکلات فعلی آموزش کتابداری ایران، مصاحبه‌های مجله پیام کتابخانه^(۲) با تنی چند از اساتید و متخصصان کتابداری یکی از منابع حائز اهمیت است. علاوه بر این آثار، در کتاب تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ...^(۳) که به عنوان مطالعات اولیه طرح فعلی صورت گرفت، می‌توان دیگر منابع در این زمینه را ملاحظه کرد. علاوه بر آنها، پایان‌نامه دکترای آتش جعفرنژاد^(۴) به بررسی امکانات گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی برای آموزش تکنولوژی اطلاعات اختصاص دارد. نتیجه این بررسی نشان دهنده ضعف گروهها حتی دانشکده‌ها در این زمینه می‌باشد.

گروه دوم منابع اندکی است که جهت برنامه‌ریزی درسی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی برای دانشگاههای ایران تدوین شده است، از منابع مهم در این گروه برنامه‌های شورای عالی برنامه‌ریزی برای سطوح مختلف آموزش کتابداری در ایران می‌باشد^(۵). در کنار این منبع باید به مقاله دکتر فتاحی در مورد برگزاری دوره دکترا در ایران^(۶)، کارمقدماتی دانشگاه تربیت معلم تبریز در راه‌اندازی دوره کارشناسی ارشد سیستم‌های اطلاع‌رسانی؛ مهندسی سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی و پیشنهادات دکتر فتاحی به مسئول راه‌اندازی دوره^(۷) اشاره کرد. گروه سوم مدارکی است از متخصصان خارجی که برنامه‌درسی این رشته را در سطح جهانی، مسایل و مشکلات آن و پیوند کتابداری با اطلاع‌رسانی را مورد بررسی قرار می‌دهند و پیشنهاداتی در جهت تغییر و تحول آن دارند. این منابع بسیار گسترده‌اند. منابع مهمی که در دهه ۹۰ در این حیطه انتشار یافت در کتاب "تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ... " ذکر شده است. یکی از منابع جامع در این زمینه، کتاب^(۸) تهیه شده زیر نظر انجمن آموزش و پژوهش اطلاع‌رسانی و کتابداری بریتانیا (BAELER) است.

مقاله^(۹) دکتر بهشتی مدیر مدرسه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی کانادا که ۴۴ برنامه‌درسی را با استفاده از تجمع کلیه واژه‌های عنوان‌ها و سرفصل درس‌ها مورد بررسی قرار داده، نیز روشنگر برنامه‌های درسی این رشته است. افرون براین منابع باید به استانداردهای اعتبارسنجی انجمن‌های تخصصی مانند LA، IIS و ALA اشاره کرد که سطح و دامنه مورد قبول در آموزش این رشته را نشان می‌دهند.

گروه چهارم منابعی است (چاپی/الکترونیکی) در طراحی برنامه درسی یکی از زمینه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. اغلب این منابع برای طراحی دوره‌های کوتاه مدت تهیه شده‌اند. از جمله این آثار می‌توان به اثری که نیک مور استاد دانشگاههای انگلیس و همکارانش^(۱۳) برای یونسکو تهیه کرده‌اند اشاره کرد، همین‌طور رهنمود یونسیت در طراحی دوره‌های فناوری اطلاعات^(۱۴) ولی چون برنامه‌ریزی درسی به صورت غیر متمرکز و توسط گروههای آموزشی صورت می‌گیرد، بهترین منابع در این زمینه برنامه‌هایی است که بوسیله مدارس معتبر علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس نیازهای موجود، دانش اساتید فن و تجارب کسب شده، تهیه و در وب سایت^(۱۵) این مدارس در معرض داوری عموم قرار داده می‌شود. برخی از این برنامه‌ها علاوه بر ریز برنامه درسی، حاوی نحوه سنجش دانشجو، تقسیمات هفتگی منابع درسی، مشروح تکالیف درسی و غیره هستند.

دسته پنجم منابع است که توسط متخصصان علوم تربیتی و یا مدیریت در مورد طراحی دوره‌های آموزش یافرايند اجراي آن تهيه شده است. از جمله اين منابع مي‌توان راهنمای عملی برنامه‌ریزی درسی (۱۶)، راهنمای مربیان (۱۷) و طراحی فرایند دوره‌های آموزش کوتاه مدت (۱۸) را ذکر کرد

پانوشتها

- 1- Zouhayr Hayatti . "An Examination of Aspects of the History of Librarianship and Library Education in Iran" (Ph. D. University of New South Wales, 1996).
- ۲- "آموزش کتابداری در ایران". پیام کتابخانه. ۳، ش ۴ (زمستان ۱۳۷۲): ۴-۵۴.
- ۳- لیلا مرتضائی. "تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران؛ بررسی تطبیقی". (تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۰).
- ۴- آتش جعفرنژاد. "بررسی امکانات موجود گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران برای آموزش تکنولوژی اطلاعات به دانشجویان" (پایان‌نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران، ۱۳۷۸).
- ۵- شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی. "مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی"، ۱۳۷۵/۶/۱۸.
- ۶- رحمت‌اله فتاحی. "دوره دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی: ملاحظات پیرامون شرایط، ویژگی‌ها و ملزومات نظری و کاربردی این مقطع و شایستگی‌های دانش‌آموختگان آن" کتابداری و اطلاع‌رسانی. ۴، ش ۱ (بهار ۱۳۸۰): ۹-۲۵.
- ۷- گزارش توجیهی برای ایجاد دوره کارشناسی ارشد رشته مهندسی سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی (۱۳۸۰/۷/۷).
- 8- Judith Elkin and Tom Wilson. The Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom (London: Mansell, 1997).
- ۹- جمشید بهشتی. "برنامه‌های درسی مطالعات اطلاع‌رسانی". ترجمه محمدحسین دینانی. کتابداری و اطلاع‌رسانی. ۴، ش ۱ (بهار ۱۳۸۰): ۱۲۰-۱۳۰.
- 10- The Library Association. "Criteria for the Assessment of Courses".
- 11- Institute of Information Scientists. "Criteria for Information Science".
<http://www.ii8.org.uk/membership/criteria.html>
- 12- American Library Association. "Standards for Accreditation of Master's Program in Library and Information Studies"
<http://www.ala.org/alaorg/oa/standard.html>
- 13- Nick Moore, et al. "A Curriculum for an Information Society" (Bangkok, Thailand: Unesco, 1998).
- 14- Michael Cook. "Guidelines on Curriculum Development in Information Technology for Librarians, Documentalists and Archivists" (Paris: General Information Programme and UNISIST, 1986).
- ۱۵- رجوع شود به نشانی وب سایت‌ها در قسمت کتابنامه
- ۱۶- محرم‌آقازاده و محمد احدیان. راهنمای عملی برنامه‌ریزی درسی (تهران: نوپردازان - پیوند، ۱۳۷۷).
- ۱۷- Hassan Hakimian & Amdissa Toshome. "Trainers Guide; Concepts, Principles and methods of training. with Special reference to agriculture (FAO, 1993).
- ۱۸- محمد ابوبی اردکانی، طراحی فرایند دوره‌های آموزشی کوتاه مدت (تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۰)

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
گزارش نهایی طرح پژوهشی: طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛
مجری: لیلا مرتضائی؛ اردیبهشت ۱۳۸۱

برنامه پیشنهادی

- نیازسنجی آموزشی
- هدف‌های کلی برنامه
- هدف‌های عینی / رفتاری برنامه
- طول دوره
- شرایط اجرای برنامه
- شرایط ورود
- امتحان ورودی
- برنامه درسی
- پیش‌نیازهای دوره
- جداول برنامه درسی
- ارزیابی دانشجو
- مدرس‌ان
- روش تدریس
- کتابخانه
- آزمایشگاه و کارگاه آموزشی
- ارزیابی دوره
- محتوای برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی با گرایش اطلاع‌رسانی
 - روش تحقیق در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی
 - اطلاعات و جامعه
 - سازماندهی اطلاعات
 - بازیابی اطلاعات
 - منابع و خدمات اطلاعاتی
 - مدیریت نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی
 - نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی
 - رفتار اطلاع‌یابی کاربران
 - ارزشیابی خدمات و نظام‌های اطلاعاتی

«سیاست اطلاعاتی»

«تحلیل و طراحی نظام‌ها»

«کتابخانه‌های دیجیتالی»

«طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار (۱)»

«مدیریت پایگاه اطلاعاتی»

«طراحی رابط کاربر»

نیازسنجی آموزشی

از آنجا که هسته‌اساسی هر برنامه‌درسی، محتوایی است که به منظور نیل به هدف‌ها آماده می‌شود، از نیاز سنجی آموزشی برای آماده‌سازی محتوای برنامه استفاده می‌شود. از طریق نیاز سنجی آموزشی است که محتوایی مناسب با هدف‌ها، ویژگی‌های شرکت کنندگان، محیط زندگی فراگیران و ... آماده می‌شود. ممکن است فرایند شناسایی نیازها از نظر سطح و وسعت متفاوت باشد ولی بهر حال در نیازسنجی تفاوت و فاصله بین رفتار مطلوب و همچنین عوامل اثرگذار بر پدیدآیی تفاوت یا مسئله روشن می‌شود. پس از روشن شدن مسایل، نوبت به پیدا کردن راه حل می‌رسد. (آقازاده و احدیان ۱۳۷۷، ۲۹ - ۳۲)

در تشخیص تفاوت و فاصله بین رفتار موجود و رفتار مطلوب فارغ‌التحصیلان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی کافی است به روند حرکت این تخصص در سطح جهانی توجه کنیم و ببینیم حرفه‌های اطلاع‌رسانی و وظایفی که بعهدہ دارند کدام‌اند و از متخصصان این رشته چه انتظاراتی می‌رود. سپس آنها را با عملکرد نظام آموزش عالی کشور و دانش و مهارت‌هایی که فارغ‌التحصیلان این نظام کسب کرده‌اند مقایسه کنیم. "در بررسی تطبیقی تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای انگلستان، آمریکا، هند و ایران" که در واقع به قصد روشن شدن فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب صورت گرفت، وضعیت فعلی آموزش عالی این رشته در کشورهای انگلستان و آمریکا از جهت نظام آموزشی، برنامه‌درسی، روش تدریس، امکانات کتابخانه‌ای و آزمایشگاهی و غیره که می‌تواند الگویی برای بازنگری وضع موجود باشد تشریح شد. در این تحقیق مشخص گردید که برنامه‌درسی این رشته در کشورهای پیشرو، روزآمد و انعطاف پذیر است و به سمت تخصصی شدن حرکت می‌کند، از تکنولوژی پیشرفته بهره‌می‌گیرد، بر پژوهش و کار عملی تأکید می‌ورزد، موسسات آموزشی مستقل عمل می‌کنند و از مدیریت آموزشی توانمندی برخوردارند (مرتضایی ۱۳۸۰، ۱- ۱۱۰). حال آن که برنامه درسی ما با نارسایی‌ها و کاستی‌های قابل توجهی مواجه است که سبب گردیده تا فارغ‌التحصیلان این رشته نتوانند پاسخگوی نیازهای بازار کار باشند. عمده این مسایل را می‌توان چنین ذکر کرد: نازسایی برنامه درسی از جهت آموزش تخصص‌ها و مهارت‌های لازم و هماهنگ با نیازهای زمان، فقر منابع و تجهیزات، عدم توجه و تأکید لازم بر پژوهش، وابستگی این رشته به دانشکده‌های علوم تربیتی و علوم انسانی، شیوه گزینش دانشجو. (مرتضایی ۱۳۸۰، ۲۵۶- ۲۰۶).

هم زمان با این پژوهش، تحقیق دیگری توسط آتش جعفرنژاد در مورد امکانات موجود گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران برای آموزش تکنولوژی اطلاعات صورت گرفت نتیجه این بررسی نشان دهنده ضعف امکانات گروه‌ها و حتی دانشکده‌ها در استفاده از رسانه‌ها و دستگاه‌های فناوری اطلاعات است. مدرسان گروه‌های آموزشی علت آن را در مرحله نخست (۷۶/۳۶ درصد) ضعف برنامه‌های آموزشی، در مرحله دوم (۷۰/۹۱ درصد) ضعف امکانات فناوری و در مرحله سوم (۶۰ درصد) کمبود سرمایه ذکر کردند. جمعی مدرسان (۱۰۰ درصد) تجدید نظر در محتوای دروس را ضروری دانستند. (جعفرنژاد ۱۳۷۹، ۲۶- ۲۸).

پیش از این‌ها نیز تحقیقات دیگری در مورد وضع موجود آموزش عالی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران صورت گرفت. از جمله مهین دستمالچی نیازهای آموزشی را در ۱۵ مرکز اسناد و کتابخانه تخصصی و دانشگاهی که ۲۱۳ فارغ‌التحصیل کتابداری در آن مشغول به کار بودند مورد بررسی قرار داد. این بررسی نشان داد «نیازها و اهداف کتابخانه‌های تخصصی کانون برنامه‌ریزی نبوده و برنامه‌های آموزشی منحصرأ به تربیت کتابدار در سطح کلی و عمومی می‌پردازد و هماهنگی لازم بین

آموزش، احتیاجات شغلی و نیازهای متغیر آموزشی وجود ندارد و آموزش تأمین کننده قابلیت‌های لازم در کتابداران کتابخانه‌های تخصصی نیست. برنامه‌های آموزشی با تحولات جهانی و پیشرفت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیازهای ناشی از این تحولات، همگام نیست و در نتیجه مباحث مهم کلیدی مورد غفلت قرار گرفته است. توازن برنامه‌های آموزشی از نظر نیروی انسانی، منابع و تجهیزات برای کتابداران متخصص به ویژه کتابخانه‌های تخصصی بسیار کم و ناچیز است. (دستمالچی، ۱۳۶۹).

جمله این بررسی‌ها، ضرورت تغییر و تحول در برنامه درسی این رشته را نشان می‌دهند. آنچه به دنبال این مطلب ملاحظه خواهد شد تلاشی است در پاسخگویی به این ضرورت.

هدف‌های کلی برنامه

در این برنامه سعی خواهد شد دانشجویان:

- پیکره اصلی دانش حرفه‌ای که اصول و روش‌های مربوط به کلیه انواع کتابخانه‌ها، آرشیوها و مراکز اطلاعاتی و انواع مختلف مشتریان آن‌ها را در بردارد، بشناسند
- با دامنه حرفه‌های اطلاع‌رسانی با توجه به جنبه‌های بین رشته‌ای آن و محیط اطلاعاتی جهاتی آشنا شوند.
- ارزش اقتصادی، اجتماعی و راهبردی اطلاعات را درک کنند.
- اصول بنیادی انتخاب، تهیه، سازماندهی، بازیابی، تحلیل، حفاظت و مدیریت اطلاعات را در محیط‌های مختلف اطلاعاتی بفهمند و به کار برند.
- تلفیق درستی از نظریه‌ها و یافته‌های پژوهش با کار و عمل داشته باشند.

هدف‌های عینی / رفتاری برنامه

دانشجویان پس از اتمام موفقیت‌آمیز دوره می‌توانند:

- نیازهای اطلاعاتی را تحلیل کنند و نظام‌های تحویل / دستیابی با قابلیت استفاده بالا برای سازمان‌های تحقیقاتی / دانشگاهی / تخصصی و تجاری برنامه ریزی و ایجاد کنند.
- راهبردها و خط مشی‌های مناسب مدیریت اطلاعات را برای سازمان‌ها تدوین و اجرا کنند.
- فناوری‌های اطلاعات را در پشتیبانی فعالیت‌های سازمانی و قابلیت‌های انسانی بشناسد و به درستی به کار برند.
- جهت رفع نیازهای جاری و پیشرفت‌های آتی، خدمات اطلاعاتی را به خوبی برنامه‌ریزی و ارزشیابی کنند.
- به عنوان رابط در فرایند جستجوی اطلاعات، بر پایه شناخت نیازهای اطلاعاتی مشتریان و آگاهی از تنوع منابع، خدمات اثربخش ارائه دهند.

طول دوره

متوسط طول دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ۴ نیمسال تحصیلی (۲ سال) است و حداکثر مدت آن طبق ضوابط پیش‌بینی شده در آئین‌نامه‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری خواهد بود. طول هر ترم ۱۶ هفته و معادل یک نیمسال تحصیلی است.

شرایط اجرای برنامه:

برپایی دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی منوط به داشتن اعضای هیأت علمی و حداقل امکانات و شرایط

زیراست :

- سرپرست گروه با حداقل مرتبه استادیاری
- استادیار تمام وقت به ازای حداقل هر ۶ دانشجو یک نفر
- کتابخانه مجهز با منابع غنی (چاپی، الکترونیکی) که پاسخگوی نیازهای کادرآموزشی و دانشجویان کارشناسی ارشد باشد.
- آزمایشگاه روز آمد و مجهز به وسایل کمک آموزشی لازم در سطح کارشناسی ارشد جهت تسلط آموزی دانشجویان

شرایط ورود

- برای ورود به دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع رسانی لازم است داوطلب واجد شرایط زیر باشد:
- داشتن مدرک کارشناسی از یکی از دانشگاههای معتبر داخل یا خارج کشور با میانگین بالاتر از ۱۵
- تسلط به زبان انگلیسی
- داشتن تجربه در حرفه کتابداری در یکی از مراکز اطلاعات/ مدارک و یا کتابخانههای تخصصی / دانشگاهی. حداقل مدت تجربه برای کارشناسان رشته کتابداری ۲ سال و برای سایر کارشناسان ۳ سال است.
- داشتن وقت آزاد برای حضور و مشارکت فعال در کلاسها و انجام تکالیف درسی از ساعت ۸ الی ۱۹ روزهای هفته
- موفقیت در امتحان ورودی و مصاحبه

امتحان ورودی

- امتحان ورودی در ۲ مرحله انجام می شود. مرحله اول به صورت کتبی و مرحله دوم شفاهی خواهد بود.
- آزمون کتبی: شامل (۱) پرسشهای اطلاعات پایه کتابداری و اطلاع رسانی (۲) پرسشهای زبان تخصصی انگلیسی است.
- اطلاعات پایه تخصصی: در طراحی پرسشهای آزمون اطلاعات پایه کتابداری و اطلاع رسانی سعی خواهد شد عمدتاً پرسشهایی مطرح شود که هر کارشناس مستعد با ۲ - ۳ سال کار مفید و اثربخش در یکی از مراکز مدارک/ اطلاعات و یا کتابخانههای تخصصی / دانشگاهی و مطالعه دقیق منابعی که فهرست آنها در زمان ثبت نام جهت شرکت در آزمون ورودی در اختیار داوطلبان قرار خواهد گرفت، از عهده پاسخگویی برآید.
- زبان تخصصی: چون عمده منابع تخصصی رشته کتابداری و اطلاع رسانی به زبان انگلیسی است، لذا ارزشیابی دانشجو در تسلط به زبان خارجی صرفاً بر مبنای تسلط به زبان انگلیسی صورت می گیرد و تسلط به سایر زبانها در مرحله دوم لحاظ خواهد شد.
- آزمون شفاهی: به منظور شناخت بهتر داوطلبان از هدفها، نگرشها، تواناییها، دانش و سوابق تحصیلی و کاری آنها مصاحبه تخصصی انجام می شود.
- نتیجه آزمون کتبی به صورت ۲ برابر تعداد مورد نیاز اعلام خواهد شد. سپس از بین این تعداد، افراد واجد شرایط (نصف یا کمتر) از طریق مصاحبه انتخاب خواهند شد.

برنامه درسی

- علوم کتابداری و اطلاع رسانی مشتمل است بر تولید ارتباط، شناسایی، انتخاب، تهیه، سازماندهی و توصیف، ذخیره و بازیابی، حفظ، تحلیل، تفسیر، ارزشیابی، ترکیب، اشاعه و مدیریت اطلاعات و دانش. بر این اساس و با تعقیب در برنامههای درسی اخیر دانشگاههای معتبر برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی با گرایش اطلاع رسانی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران به صورت زیر پیشبینی شد:
- پیش نیازهای دوره تعداد واحد

زبان تخصصی —

سواد کامپیوتری —

- دروس پایه ۵ واحد

روش تحقیق در علوم کتابداری اطلاع رسانی ۳ واحد

اطلاعات و جامعه ۲ واحد

- دروس اصلی (اجباری) ۱۲ واحد

شرکت در این دروس مستلزم گذراندن پیش‌نیازهای دوره و دروس پایه است (جدول ۲).

سازماندهی اطلاعات ۳ واحد

بازیابی اطلاعات ۳ واحد

منابع و خدمات اطلاعاتی ۳ واحد

مدیریت نظام‌ها و خدمات ۳ واحد

- دروس انتخابی (اختیاری) ۱۱ واحد

انتخاب این دروس مستلزم گذراندن حداقل نیمی از دروس اصلی است (جدول ۳).

نمایه سازی و چکیده نویسی ۲ واحد

رفتار اطلاع‌یابی کاربر ۳ واحد

ارزشیابی خدمات و نظام‌های اطلاعاتی ۳ واحد

سیاست اطلاعاتی ۲ واحد

تحلیل و طراحی نظام‌های اطلاعاتی ۳ واحد

کتابخانه‌های دیجیتال ۲ واحد

طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار (۱) ۲ واحد

طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار (۲) ۲ واحد

طراحی رابط کاربر ۳ واحد

- دروس تکمیلی ۶ واحد

کارورزی ۲ واحد

پایان‌نامه ۴ واحد

در برنامه پیشنهادی، هیچ درسی به صورت نظری صرف پیش‌بینی نشده است. در کلیه دروس مباحث نظری، عملی و کارهای تحقیقاتی مجموعاً به منظور ارتقاء سطح دانش، مهارت و نگرش دانشجو مطرح می‌شود. بر این اساس مدت زمان هر درس نیمی نظری و نیمی عملی محاسبه می‌گردد. یعنی هر جلسه درس ۲ واحدی ۱۲۵ دقیقه و هر درس ۳ واحدی ۱۸۵ دقیقه در هفته خواهد بود. هر واحد کارورزی و کارآموزی معادل ۴ ساعت در هفته است.

به منظور جذب فارغ‌التحصیلان دوره‌های کارشناسی رشته‌های مختلف و تربیت اطلاع‌رسانان با تخصص‌های موضوعی متفاوت، هیچ واحد جبرانی برای کارشناسان مدارک غیر کتابداری در نظر گرفته نشده است. این افراد چنانچه بتوانند در امتحان ورودی پاسخگوی سؤالات تخصصی و زبان تخصصی انگلیسی باشند، می‌توانند مانند کارشناسان کتابداری به تحصیل در این دوره بپردازند و در طول دوره دانش و مهارت‌های لازم را کسب کنند. لازم به ذکر است که در برخی کشورها از جمله آمریکا تحصیل در زمینه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از مقطع کارشناسی ارشد آغاز می‌شود و مدرک کارشناسی این رشته به رسمیت شناخته نمی‌شود.

پیش‌نیازهای دوره

هدف از درس زبان تخصصی بالا بردن توان دانشجویان در درک و فهم متون تخصصی انگلیسی و آشنایی گسترده با واژگان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی است. برای نیل به این هدف می‌توان از کتاب انگلیسی کتابداری و اطلاع‌رسانی^(۱) کمک گرفت و یا در هر جلسه متونی درحد یک صفحه، جهت ترجمه و استخراج واژه‌های تخصصی در اختیار دانشجو قرار داد و در جلسه بعد واژه‌های تخصصی این متون را به بحث گذاشت. طبعاً انتخاب متونی با نثر روان و ساده که توسط انگلیسی زبان‌ها نوشته شده باشد، تاثیر بیشتری خواهد داشت.

برای درس سواد کامپیوتری نیز می‌توان آشنایی با سیستم عامل Windows، کار با بخش‌هایی از مجموعه office مانند Word، Outlook، Access، استفاده از Internet Explorer، شناخت موتورهای جستجو مانند Alta، Google، Vista، کاتالوگ‌های کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی پیش‌بینی کرد. جهت تقویت بنیه زبان تخصصی و سواد کامپیوتری پذیرفته‌شدگان، این دروس به عنوان پیش‌نیاز در نظر گرفته شده است. هر دانشجو موظف است پیش از شروع دوره در کلاس‌های زبان تخصصی انگلیسی و سواد کامپیوتری شرکت نماید. شروع تحصیل هر دانشجو در دوره کارشناسی ارشد، منوط به اخذ نمره قبولی در دروس پیش‌نیاز است.

جدول برنامه درسی

جدول ۱ - دروس پایه

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد	پیش‌نیاز
101	روش تحقیق در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی	3	—
102	اطلاعات و جامعه	2	—
	جمع	5 واحد	

جدول ۲ - دروس اصلی (اجباری) ×

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد	پیش‌نیاز
201	سازماندهی اطلاعات	3	—
202	بازیابی اطلاعات	3	—
203	منابع و خدمات اطلاعاتی	3	—
204	مدیریت نظام‌ها و خدمات	3	—
	جمع	12 واحد	201، 202

× ضرورت دارد دانشجو پیش از شروع و یا هم زمان با دروس اصلی، دروس پایه را بگذراند.

جدول ۳ - دروس انتخابی (اختیاری) ××

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد	پیش‌نیاز
301	نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی	2	201
302		3	101

101	3	رفتار اطلاع‌یابی کاربر	303
—	2		304
204، 101	3	ارزشیابی خدمات و نظام‌ها	305
202، 201	2	سیاست اطلاعاتی	306
202، 201	2	تحلیل و طراحی نظام‌ها	307
202، 201	2		308
307	3	کتابخانه‌های دیجیتالی	309
202		طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار (۱)	
		طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار (۲)	
		طراحی رابط کاربر	
11 واحد		جمع	

جدول ۴ - دروس تکمیلی

×× دانشجو در صورتی مجاز به شرکت در دروس انتخابی است که تمام دروس پایه و حداقل دروس اصلی (اجباری) را گذرانده باشد.

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد	پیش‌نیاز
401	کارورزی	2	ترم آخر
402	پایان‌نامه	4	ترم آخر
جمع		6 واحد	

ارزیابی دانشجو

سنجش عملکرد دانشجو عمدتاً در طول ترم و بر اساس انجام تکالیف درسی، مشارکت در بحث‌های کلاس، تحویل به موقع گزارش‌ها و تکالیف و کیفیت کار انجام شده، صورت می‌گیرد. برای آزمون پایان ترم در صد ناپیزی از کل نمره (مثلاً ۲۵٪) پیش‌بینی شده است. براساس این نظرگاه تقسیم‌بندی زیر پیشنهاد می‌شود:

انجام تکالیف (برای هر تکلیف ۱۰ الی ۲۰٪) ۳۵٪

انجام پروژه پایانی ۲۵٪

ارائه کلاس ۱۵٪

آزمون پایانی ۲۵٪

مدرسان

لازم است مدرسان دوره از بین افراد صاحب صلاحیت، علاقمند، مبرز، با دانش تخصصی غنی، با سابقه آموزشی و کاری درخشان انتخاب شوند و در مبحثی که تدریس آن را به عهده می‌گیرند صاحب نظر باشند. صلاحیت‌های کادر آموزشی توسط یکی از مراکز معتبر اعتبارسنجی چنین بیان شده است:

”صلاحیت‌های هر عضو کادر آموزشی شامل مهارت در زمینه‌های تعیین شده تدریس، آگاهی در زمینه تکنولوژی، اثربخشی تدریس و مشارکت فعال در سازمان‌های مقتضی است. صلاحیت هر عضو کادر آموزشی تمام وقت شامل سابقه مستمر پیشرفت تحقیقاتی یا دیگر فعالیت‌های علمی مناسب می‌گردد. کادر آموزشی دارای مدرک پی‌شرفته از مؤسسات علمی مختلف است و دلیل تنوع زمینه‌ها، توانایی هدایت تحقیق در رشته مربوط و دانش تخصصی که محتوای برنامه را پوشش می‌دهد، می‌باشد. به علاوه مهارت در برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی را نشان می‌دهد و بنیاد مستحکم و مناسب تجربه مربوط را داراست” (پیوست ۱، ص)

اگر چه دوره اول براساس برنامه پیشنهادی - پس از تصویب - برگزار خواهد شد، ولی در پایان هر دوره ارزیابی کاملی از برنامه انجام می‌شود، سپس با همکاری و همفکری دست‌اندرکاران تغییرات لازم در برنامه اعمال خواهد شد. لذا در دوره‌های بعد لازم است هر مدرس ۳ ماه پیش از تشکیل هر دوره، طرح درس، منابع و تکالیف درسی خود را مشخص نماید و در وب سایتی که تعیین خواهد شد، در معرض استفاده دانشجویان قرار دهد.

روش تدریس

برای آن که دانشجویان رویکردی تحلیلی و نقادانه در مورد کلیه امور اطلاع‌رسانی داشته باشند، لازم است در هر درس نسبت به مطالعه، تجزیه و تحلیل مطالب، تحقیق، بحث‌ها و گفتگوهای کلاسی دانشجویان، توجه و تاکید خاص اعمال شود. مهارت و توان پژوهشی دانشجو از طریق نقدها و بررسی‌های هدایت شده، بحث‌ها و گفتگوهای کلاسی، از جوامع مطالعات پیمایشی، مورد پژوهی‌ها، تحقیق و تهیه گزارش افزایش داده شود. ضرورت دارد مدرسان بخش‌هایی از هر یک از منابع درسی که مربوط به مطالب هر جلسه می‌شود و دانشجو باید آن‌ها را مطالعه کند، قبلاً مشخص نمایند.

کتابخانه

کتابخانه هر واحد آموزشی باید غنی، روزآمد و مناسب برنامه دوره‌های آموزشی بوده و بخوبی آماده‌سازی شده باشد. کتابخانه دانشکده/ گروه آموزشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی علاوه بر تمام ویژگی‌های یک کتابخانه دانشکده‌ای خوب، باید الگویی برای دانشجویان این رشته باشد و نقش کارگاه آموزش را نیز ایفا کند. لذا ضرورت دارد اولیای امور نسبت به مسائل آن حساس باشند و از صرف نیرو و هزینه دریغ نورزند و کارکنانی شایسته، لایق و کارآمد را بکارگمارند. چنین کتابخانه‌ای باید دارای سیاست انتخاب و تهیه و کمیته فنی باشد.

در ماده ۶ استانداردهای ALA آمده است: "تسهیلات و منابع فیزیکی محیط عملی یادگیری را برای دانشجویان و کادر آموزشی فراهم می‌آورد؛ فرصت‌های تحقیق، تدریس، خدمات و مشاوره و ارتباط را تقویت می‌کند: کارایی و اثربخشی اجرای برنامه را صرف‌نظر از اشکال یا محل‌های ارائه افزایش می‌دهد. تسهیلات و خدمات آموزشی و پژوهشی برای برآوردن نیازهای دانشجویان و کادر آموزشی، شامل دسترسی به کتابخانه و منابع و خدمات چند رسانه‌ای، کامپیوتر و دیگر فناوری‌های اطلاعات، محل‌هایی جهت مطالعه مستقل و تسهیلاتی برای تولید رسانه می‌گردد. کارکنان و خدماتی که برای کتابخانه‌ها، مراکز رسانه‌ها و تسهیلات فناوری اطلاعات تامین می‌شود - مانند دیگر تسهیلات پشتیبانی - برای سطح استفاده لازم و تخصصی در درجه تحصیلی مورد نیاز تکافو می‌کنند. این تسهیلات صرف‌نظر از اشکال یا محل‌های ارائه برنامه، به صورت مناسب دارای پرسنل هستند، راحت‌اند، برای معلولان دسترس‌پذیرند و هر زمان که نیاز باشد، موجودند" (پیوست ۱، ص).

ضرورت دارد پیش از ثبت‌نام دانشجو، اقدام مقتضی جهت تجهیز کتابخانه و کارگاه آموزشی و تهیه منابع صورت گیرد. برای شروع کار موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

الف - مجموعه کتابخانه

- منابع تخصصی پایه

- اشتراک تعداد دست‌چین شده‌ای از مجلات تخصصی (چاپی/ الکترونیکی)

- منابع درسی در نسخه‌های متعدد (هر ۳ دانشجو یک نسخه)

- منابع کمک درسی در نسخه‌های لازم (با نظر اساتید)

- منابع مرجع مناسب و روزآمد (چاپی/ الکترونیکی) برای انجام تکالیف کلاسی و پروژه‌ها و غیره

- مجموعه‌ای مناسب از ابزار جستجوی تخصصی مانند نمایه نامه‌ها، چکیده نامه‌ها و راهنماها در قالب دیسک‌های لیزری (

CD)

ب - امکانات و تسهیلات کتابخانه

- تهیه زیراکس از منابع و مدارک
- تهیه مقاله از داخل و خارج کشور
- امانت گرفتن کتاب از کتابخانه‌های داخل و سرویس‌های خارج کشور
- دسترسی آسان به کامپیوترهای شخصی (PC) مجهز به نرم افزارهای لازم و وصل خط به پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی
- تعیین سهمیه در استفاده رایگان از چاپگر کامپیوتر
- امکان استفاده از ریزخوان و چاپگر آن
- فضای کافی برای مطالعه مستقل

آزمایشگاه و کارگاه آموزشی

ماهیت اغلب درس‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی به گونه‌ای است که نظریه و عمل توأم‌اند و دانشجو برای کسب مهارت‌های لازم باید در آزمایشگاه‌های مختلف با انواع منابع چاپی، صوتی، تصویری و الکترونیکی کار کند و از طریق چند رسانه‌ای‌ها با پیشرفت‌های کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی جهان آشنا شود. از طرف دیگر چون اطلاع‌رسانی ارتباط نزدیک با علوم کامپیوتر و ارتباطات دارد. لازم است بودجه کافی جهت خرید سخت‌افزار و نرم‌افزار و تجهیز آزمایشگاه کامپیوتری گروه‌ها اختصاص داده شود.

- سخت‌افزار و نرم‌افزارهای مورد نیاز گروه‌های تحصیلات تکمیلی را می‌توان به شرح زیر بیان کرد
- سخت‌افزار: حداقل سخت‌افزار مورد نیاز عبارتند از: کامپیوترهای شخصی (PC) با ظرفیت و سرعت بالا، آماده، مجهز به نرم‌افزارهای لازم و وصل خط به پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی (به تعداد هر ۲ - ۳ دانشجو یک دستگاه)
- چاپگر (هر ۴ - ۵ کامپیوتر یک دستگاه)
- اسکنر (یک دستگاه)
- ویدئو پروژکتور (یک دستگاه)

نرم‌افزار: نرم‌افزارهای مورد استفاده در گروه‌های آموزشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی را می‌توان به ۳ دسته تقسیم کرد:

۱ - نرم‌افزارهای معمول که شناخت آنها برای استفاده بهینه از کامپیوتر لازم است. در این زمینه می‌توان به کلمه پرداز ها، صفحه‌گسترده‌ها (۲)، سیستم‌های مدیریت پایگاه‌ها (DBMS) سیستم‌های گرافیکی، نشر رومیزی، سیستم‌های خبره، بسته‌های نرم‌افزاری آماری و سیستم‌های فرامتنی (۳) اشاره کرد.

۲ - نرم افزارهای عمومی کتابداری و اطلاع رسانی که خاص آموزش نیستند ولی در کار جاری کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مورد استفاده قرار می‌گیرند، مانند سیستم‌های تجاری بازیابی اطلاعات (مثل Dialog) و سیستم‌های مدیریت و اداره کتابخانه. هدف عمده از بکارگیری این نوع بسته‌های نرم‌افزاری آشنایی دانشجو با آنها پیش از استخدام است.

۳ - نرم‌افزارهای آموزشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. ارزشمندترین این نرم‌افزارها آنهایی هستند که خاص آموزش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی طراحی شده‌اند. تعداد این‌ها اندک است. از این گروه می‌توان به Instruct محصول دانشگاه، شفیلد و OST تولید دانشگاه ویلز اشاره کرد.

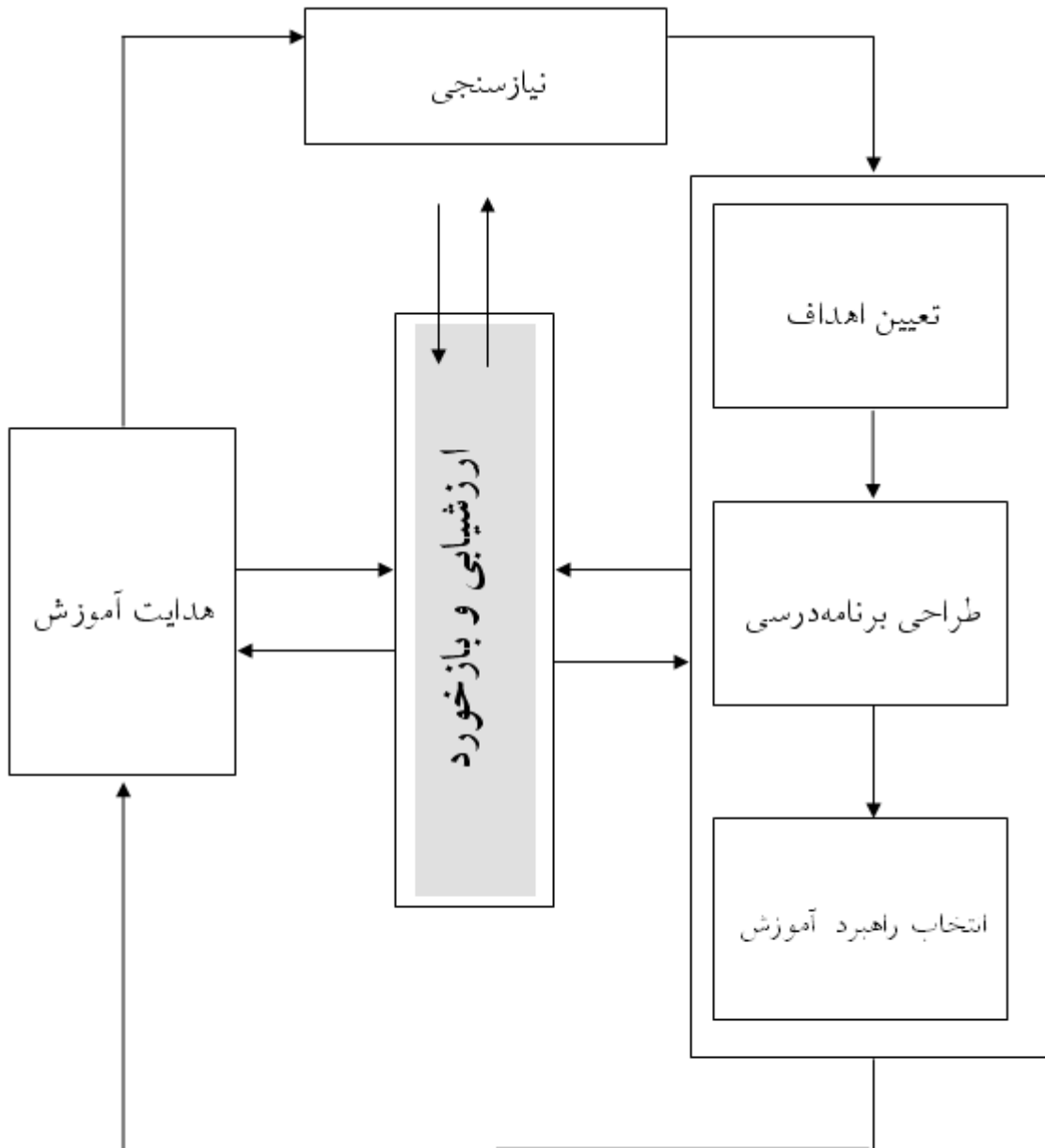
ارزیابی دوره

ضرورت دارد در پایان هر دوره، ارزیابی همه جانبه از کل جریان دوره به عمل آید تا نارسایی‌ها، کمبود ها و کژروی‌ها در امور مختلف مشخص گردد و جهت رفع آن چاره‌اندیشی شود. ارزیابی پایانی، خط‌مشی‌های پذیرش دانشجو، برنامه‌درسی،

کادر آموزشی و کارکنان.

روش‌های ارزشیابی، منابع و تجهیزات موجود را شامل می‌شود. طبقاً نتایج تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از فرم‌های ارزیابی پایانی، بازخورد سیستم خواهد شد (نمودار ۱).

برای ارزیابی دوره لازم است فرم‌های مناسب طراحی شود و یا از فرم‌های موجود در منابع استفاده گردد. نمونه‌ای از فرم ارزیابی دوره‌های آموزشی در گزارش طرح «طراحی فرایند دوره‌های آموزشی کوتاه مدت» (۴) آمده است. با انجام تغییرات لازم می‌توان از این فرم استفاده کرد.

نمودار ۱ - ارزشیابی و بازخورد

[Source: Hakimian & Teshome. Trainers Guide]

(ابتدا)

محتوای برنامه درسی

دوره کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

تعداد واحد: ۳ واحد

نوع واحد: اصلی (اجباری)

پیش نیاز: —

شرح درس

این درس دانشجویان را با روش‌های آماری مدیریت اطلاعات آشنا می‌کند و تمرکز خاص بر روش‌های کمی در آزمایش و طراحی قابلیت استفاده (۵) وب دارد. درس مشتمل بر دو قسمت است: در قسمت اول درس دانشجویان با طراحی تحقیق و آمار آشنا می‌شوند؛ روش‌های مقدماتی آماری را فرا خواهند گرفت و با روش‌های آماری پیشرفته در بسته نرم‌افزاری تحلیل داده‌ها SPSS آشنا خواهند شد. در قسمت دوم درس دانشجویان روش‌های خاص قابلیت استفاده، مانند ارزشیابی خودکار قابلیت استفاده وب (۶)، COMS و غیره را بررسی خواهند کرد. برای پروژه نهایی لازم است یک پرسش جالب قابلیت استفاده شنا سایی و با استفاده از روش‌های آماری که فرا گرفته‌اند، ارزشیابی کنند.

هدف‌های درس

دانشجویان توانایی‌های زیر را بدست خواهند آورد:

درک ماهیت پرسش علمی، هدایت تحقیق، روش‌های متعدد گردآوری، مدیریت و تحلیل داده‌ها و رابطه بین نظریه، روش و شاهد (۷)

- درک این مطلب که چگونه رفتار اخلاقی برای هدایت علوم لازم است.

- تدارک بنیادی جهت ارزیابی آگاهانه و نقادانه متون پژوهشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و این که چگونه یک گزارش تحقیق و گزارش نتایج تحقیق را مطالعه کنیم.

- محل یابی و کاربرد اطلاعات در پژوهش‌های علمی و منابع داده‌ای اولیه و ثانویه

- فراهم آوردن بنیادی برای طراحی و هدایت پژوهش آتی در زمینه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و هدایت سنجش عملی نیازها و ارزشیابی ارائه خدمات

- تدارک بنیادی جهت ارزیابی آگاهانه و نقادانه متون پژوهشی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و این که چگونه یک گزارش تحقیق و گزارش نتایج تحقیق را مطالعه کنیم.

- محل یابی و کاربرد اطلاعات در پژوهش‌های علمی و منابع داده‌ای اولیه و ثانویه

- فراهم آوردن بنیادی برای طراحی و هدایت پژوهش آتی در زمینه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و هدایت سنجش عملی نیازها و ارزشیابی ارائه خدمات

سرفصل‌ها

مقدمه

روش‌ها: طرح یک پرسش تحقیق، فرضیه، متغیرهای عملیاتی، نمای کلی طراحی تحقیق، مطالعات پیمایشی

آمار: آمار مقدماتی، تحلیل نمودار ستونی (Histogram)، میانگین (Mean)، میانه (Median)، منحنی احتمال نرمال (Normal Probability curve)، نمایش از طریق Excel، اخلاقیات آزمون، چگونه پروتکل موضوع‌های انسانی را تنظیم کنیم، آمار

مقدماتی با Excel، استفاده از تحلیل اکتشافی (Exploratory analysis)، استفاده از توابع، تحلیل داده‌ها. روش‌ها: هدایت یک مطالعه پیمایشی از طراحی تا تهیه گزارش، طراحی، بسط، مباحث نمونه‌گیری. آزمون قابلیت استفاده، مشاهده ساختمان و آزمایش، آمار مقدماتی با SPSS، تحلیل اکتشافی. آمار: همبستگی‌ها، نمودارهای پراکنش (Scatter plots)، آشنایی با رگرسیون، توزیع نرمال، نرم‌های استاندارد شده. منطق آزمایش فرضیه، فرضیه پیچ یا جایگزین، خطاهای نوع اول و دوم، سطوح اعتبار آزمون (Testing Significance level)، فاصله‌های اعتماد (Confidence intervals)، تی‌تست، بررسی تحلیل داده‌ها. روش‌ها: انواع طراحی تحقیق، بررسی‌ها، مشاهدات ساختمان، تحلیل لگاریتم، آزمایش‌ها روش‌هایی جهت معماری اطلاعات: بررسی‌ها و آزمایش‌های جداکردن کارت (Card Sorting)، مشاهدات ساختمان. طراحی‌های تجربی و شبه تجربی، آشنایی با ANOVA و MANOVA یا SPSS. آمار در میان موضوع‌های ANOVA، تحلیل رده‌ای داده‌ها، χ^2 (Square)، رگرسیون، آشنایی با روش‌های خوشه‌ای و درجه‌بندی چند بعدی (Multi Dimensional Scaling)

کتاب درسی

Babbie, Earl. 2000. The Practice of Social Research. 9Th ed. Belmont, CA: wadsworth: Thomson Learning.

منابع درسی

Stockburger, DavidW.1998. Introductory Statistics: concepts, models and applications. [Online Statistics Textbook].

www.psychstat.smsu.edu/introbook/sbk00.htm

Statistical Data Analysis: Prove it with Statistics.

<http://ubmail.ubalt.edu/~harsham/stat-data/opre330.htm>

Lane, Daridm. Hyperstat Online Textbook.

<http://davidmlane.com/hyperstat>

Research Method, Knowledge Base.

<http://trochim.human.cornell.edu/kb/index.htm>

Research Dsign Explained. [online Textbook].

<http://spssp.clarion.edu/mm/RDE3/start/RDE3start.html>

Experimental Design : internal Validity

<http://psych.athabascau.ca/html/validity>

Electronic statistics Textbook.

www.statsoft.com/textbook/stathome.html

Amoebaweb psychology onth. Web

www.vanguard.edu/faculty/ddegelman/amoebaweb/index.cfm?doc-id=853

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- انجام یک مطالعه پیمایشی در موضوعات انتخابی

- تحقیق میدانی در موضوعی انتخابی.

- انجام بررسی آماری در موضوعی که تعیین می‌شود.

- انجام یک طرح تحقیقاتی در مقیاس کوچک و تهیه گزارشی از نتایج آن. طرح تحقیقاتی باید حاوی مولفه‌های کیفی و کمی باشد.
- معرفی کلاسی در مورد طراحی تحقیق یا روش تحقیق.
- ارزشیابی یک پرسش قابلیت استفاده با استفاده از روش‌های آماری

۱۰۲- اطلاعات و جامعه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: پایه

پیش‌نیاز: —

شرح درس

آشنایی با فرایندهایی که بوسیله آن‌ها اطلاعات و دانش تولید، تلفیق و ترکیب، سازماندهی، اشاعه، استفاده و حفظ می‌شود، رابطه‌های میان اطلاع‌رسانی و رشته‌های خویشاوند، تاریخچه فناوری‌های ارتباطات، تکامل سواد، پیشرفت‌های حرفه اطلاع‌رسانی، دامنه حرفه اطلاع‌رسانی و مباحث اجتماعی مرتبط با دسترس‌پذیری اطلاعات.

هدف‌های درس

- در پایان این درس دانشجو
- خاستگاه و توسعه رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی را می‌شناسد.
- درکی عمیق‌تر از برنامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و این که در چه قسمت‌هایی با سایر رشته‌ها مرتبط است به دست خواهد آورد.
- برداشتی روشن‌تر از زمینه‌های اطلاع‌رسانی که برنامه کارشناسی ارشد بر آنها استوار است خواهد داشت.
- مسائل و گرایش‌های جاری در علوم اطلاع‌رسانی را خواهد شناخت.
- شناختی از دامنه مشاغلی که برای متخصصان این رشته وجود دارد پیدا خواهد کرد.

سرفصل‌ها

- تعریف اطلاعات
- زیر ساخت اطلاعات و تحول اجتماعی
- فرهنگ شفاهی، نوشتار و سواد
- چاپ و فرهنگ کتاب
- نشر الکترونیکی
- پیامدهای اجتماعی تکنولوژی رسانه‌های جدید
- آزادی معنوی، خصوصی سازی و ایمنی، سانسور
- دسترس پذیری اطلاعات، بی‌طرفی و مالکیت معنوی
- مشارکت اجتماعی و سیاسی
- کار اطلاع‌رسانی و آشنایی با حرفه‌های این رشته

Rubin, Richard. 2000. Foundation of Library & Information Science.

Saracevic, T. 1999. Information Science. Journal of The American Society for Information Science. 50 (12):1051-1063

Buckland, M. 1999. The Landscape of Information Science. Journal of The American Society for Information Science. 50 (11): 970-974.

Shera, J. H. & D. B. Cleveland. 1977. History and Foundations of Information Science. Annual Review of Information Science & Technology .12 :249-275.

Brookes, B. C. 1980. The Foundations of Information Science. Parts I-IV. Journal of Information Science. 2:125-133.209-221.269-275. 3: 2-12

Bates, M. 1999. Information Science: The invisible substrate. Journal of American Society for Information Science. 50 (12): 1043-1050

<http://www.gseis.ucla.edu/research/bates1.html>

Dervin. B. & M. Nilan 1986. Information Needs and Users: a conceptual and methodological review. Annual Review of Information Science & Technology. 21: 3-33

Capurro, R. 1992. What Is Information Science For? A philosophical reflection. In: vakkari, P. Cronin ed. Conceptions of Library and Information Science. London: Taylor Graham. PP.82-96.

Belkin, N. 1990. The Cognitive View Point in Information Science. Journal of Information Science. 16:11-15.

Savolainen, R. 1993. The Sense-Making Theory: reviewing the interests of a user-centered approach to information seeking and use. Information Processing & Management. 29 (1):13-28.

Belkin, W. 1978. Information Concepts for Information Science. Journal of Documentation . 34 (1): 55-85.

Buckland, M. 1991. Information as Thing. Journal of The American Society for Information Science. 42 (5): 351-360.

Buckland, M. 1994. What Is A Document? Journal of The American Society for

Kando, Noriko. 1994. Information Concepts Reexamined. International Forum on Information and Documentation. 19 (2): 20-24.

Atheide, David . 1990. The Cultural of Information. Journal of Education for Library and Information Science. 31 (Fall):113-121.

Oeser, Erhard. 1995. Information Superhighways for Knowledge Transfer and The Need for a Fundamental Theory of Information. International Forum on Information & Documentation . 20 (1): 16-21.

Yuexiao, Zhang. 1988. Definitions and Sciences of Information. Information Processing & Management. 24(4): 479-491.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

دانشجویان می‌توانند این تکالیف را به صورت فردی یا گروهی انجام دهند. برای آن که همه دانشجویان در بررسی و ارزیابی تکالیف مشارکت داشته باشند، زمان کوتاهی برای ارائه کلاسی و بحث و گفتگو در نظر گرفته می‌شود.

بررسی مشاغل: دو نمونه از مشاغل اطلاع رسانی را مورد بررسی قرار دهید. در مورد هر شغلی موارد زیر را در نظر بگیرید:

- چه توصیفی برای نمونه بارز این شغل می‌توانید ارائه دهید؟

- چه کارهایی این فرد انجام می‌دهد؟

- شرایط کاری و مسئولیت‌های شغلی او چیست؟

- برای این شغل چه نوع پیشینه و تجربه‌ای لازم است و یا انتظار می‌رود؟

- آینده این شغل را چگونه می‌بینید؟

توصیف سازمان‌های حرفه‌ای: دو سازمان عمده حرفه‌ای در زمینه اطلاع‌رسانی را معرفی کنید. برای هر سازمان با ید سعی کنید به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

- مأموریت سازمان چیست؟

- چه فعالیت‌ها، نشریات و یا کنفرانس‌هایی را مورد حمایت مالی قرار می‌دهد؟

- شرایط عضویت سازمان چیست؟

- چه تعداد عضو دارد و چه افرادی اعضای این سازمان را تشکیل می‌دهند؟

- آیا بخش دانشجویی و نرخ عضویت دانشجویی دارد؟

- چه مزایایی برای اعضا در نظر گرفته است؟

شناسایی نمایه نامه / چکیده‌نامه: دو نمایه‌نامه/ چکیده‌نامه (چاپی یا اینترنتی) که مقالات علوم کتابداری و اطلاع رسانی را نمایه می‌کنند شناسایی کنید و برای هر یک موارد زیر را ذکر نمایید:

- عنوان نمایه نامه / چکیده نامه.

- ناشر یا سازمان پشتیبان.

- محل دستیابی.

- چه تعداد از مجلات با نشریات زیر پوشش این نمایه‌نامه/ چکیده‌نامه را دارند؟

- هر چند وقت یکبار روز آمد می‌شود؟

- عنوان پنج مجله / نشریه که مقالات آنها توسط این نمایه‌نامه/ چکیده‌نامه پردازش می‌شود.
- در یک پاراگراف دلایل خود را در مورد علت انتخاب این نمایه‌نامه/ چکیده‌نامه و اهمیت آن را برای جستجوی مدارک اطلاع‌رسانی ذکر کنید.
- معرفی وب سایت: دو وب سایتی که اطلاعات کتابشناختی مدارک اطلاع‌رسانی ارائه می‌دهد بیابید. در مورد هر وب سایت اطلاعات زیر لازم است:
 - عنوان یا نام وب سایت و نشانی آن.
 - پنج مورد استناد کتابشناختی که این وب سایت تهیه کرده است.
 - نظراتان را در یک پاراگراف در مورد مفید بودن این وب سایت برای پژوهش متون اطلاع‌رسانی بنویسید.
- شناسایی منابع تخصصی: حداقل دو نشریه پژوهشی و دو نشریه تجاری که اطلاع‌رسانان آنها را مورد مطالعه قرار می‌دهند شناسایی و معرفی کنید. در بررسی هر نشریه به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:
 - هدف‌های اعلام شده مجله / نشریه کدام‌اند؟
 - مخاطبان نخست این مجله / نشریه چه کسانی هستند؟
 - حق‌الاشتراک آن چقدر است؟
 - چه کسانی ویراستاران یا تحریریه مجله / نشریه هستند؟
 - مشارکت فردی آنها در حوزه مجله / نشریه چگونه بازتاب پیدا می‌کند؟
 - مجله / نشریه از چه دیدگاه‌های علمی، نظری، روش‌شناسی حمایت می‌کند؟
 - این دو مجله / نشریه پژوهشی چه مقالاتی از محققان این رشته می‌پذیرند؟
 - در مورد این دو مجله / نشریه تجاری چه نوع مقالاتی ممکن است در یک شماره خاص پیدا شود؟

۲۰۱- سازماندهی اطلاعات

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: اصلی (اجباری)

پیش نیاز: —

شرح درس

نظام‌های اطلاعاتی عملی و مؤثر نه تنها به فهم گسترده نظام‌های رسمی سازماندهی و بازنمود (Representation)، بلکه به خودشناخت انسان متکی‌اند. این درس در اصول پایه و بنیادهای نظری طرح‌های سازماندهی و بازنمود سنتی تعمق خواهد کرد، سپس به تحقیقات علوم اطلاعات، شناخت، نشانه‌شناختی (Semiotics) و کامپیوتر می‌پردازد که در فهم این مطلب که مردم چگونه اطلاعات را کسب، ذخیره، بازیابی و استفاده می‌کنند، کمک خواهد کرد. به علاوه این مطلب را که چگونه این نظریه‌ها و اصول در کارایی و اثر بخشی روش‌های گوناگون جدید سازماندهی و بازنمود عصر اطلاعات سهیم‌اند، محک می‌زند.

هدف‌های درس

دانشجو موارد زیر را خواهد فهمید:

- نقش سازماندهی در تلاش‌های انسانی
- اصول اولیه سازماندهی که در طی قرون توسعه یافته است

- مفاهیم اساسی سازماندهی که بر چگونگی بازیابی اطلاعات تاثیر می‌گذارد
- شیوه‌های مختلف سازماندهی در انواع محیط‌های اطلاعاتی
- مباحث اجرایی که بر سازماندهی اطلاعات تاثیر می‌گذارد
- نقش استانداردهای فنی در سازماندهی بسته‌های اطلاعاتی
- دانشجو توانایی‌های زیر را به دست خواهد آورد:
- نظام‌های موجود سازماندهی اطلاعات را به طور موثر استفاده و تفسیر کند.
- تعدادی از ابزارهای استاندارد سازماندهی اطلاعات را بکار برد
- با توجه به سازماندهی اطلاعات، واژگانی را که عموماً بکار می‌رود تعریف و به درستی استفاده کند.
- شیوه‌های مناسب جهت سازماندهی اطلاعات در یک سازمان مشخص را پیشنهاد دهد

سرفصل‌ها

- تعاریف، نمای کلی
- داده‌ها، اطلاعات و دانش
- بازنمود
- سازمان شناخت: الگوهای ذهنی
- گروه بندی
- گروه بندی‌ها، رده بندی‌ها و بازنمودهای غلط
- سازماندهی نظام‌مند
- رده‌بندی: طرح‌های شمارشی (Enumerative schemes)
- طرح‌های چهریزه‌ای (Faceted schemes)
- آشنایی با زبان‌های نمایه‌سازی
- نمایه‌سازی پیش‌همارا، نمایه‌سازی پس‌همارا
- نمایه‌ساز و اصطلاحنامه‌ها
- ابزارهای نمایه‌سازی
- بازنمود مواد غیر متنی
- سازماندهی مجموعه‌های دیجیتالی
- معماری اطلاعات / مدیریت دانش
- فراداده (Metadata)
- فرامتن (Hypertext)

کتاب درسی

Taylor, Arlene G. 1999. The Organization of Information. Englewood, Co: Libraries, Unlimited.

منابع پیشنهادی

Rowley, Jehnifer. 1992. Organizing Knowledge, 2nd ed. Ashgate Publishing, ISBN 185 74 20047

Craven, Timoth. Introductory Tutorial on Thesaurus Construction.
<http://instruct.uwo.ca/gplis/677/Thesaur/mainoo.htm>

Bonura, Larry S. 1994. Introducing the Index, Determining Audiences, Achieving Completeness and Criteria for a Good Index. In: The Art of Indexing. New York: Wiley.

Cremmins, Edward T. 1982. About Abstracting; information selection and relevance for abstracts and abstracts of the American National Standards for writing abstracts and reading rules for abstracting . In: The Art of Abstracting . Philadelphia: ISI press. PP. 3-6, 14-18 , 117-120.

Johnson-Laird, Philip W. 1991. Mental Models. In: Posner, M. I. Foundations of Cognitive Science, MA: MIT press PP. 469-499.

Laurence, Stephen & Eric Margolis. 1999. Concepts and Cognitive Science. In: Margolis, E & S. Laurence, eds. Concepts: core readings. Cambridge, MA: MIT Press. PP. 3-30.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- تهیه نوشته‌ای روشن‌گرانه/ تحلیلی/ نقادانه در مورد یکی از مباحث درس (۴ تا ۸ پاراگراف) منتج از مطالعه منابع درسی، مطالب مطرح شده و بحث‌های کلاسی
- انجام پروژه فردی یا دو نفره در موارد زیر و معرفی مختصر آن در کلاس:
- ۱ - در گسترش یا تعمیق یکی از مباحث درس
- ۲ - در مقایسه شیوه‌های ارائه یا سازماندهی منابع اطلاعاتی (مثلاً مقایسه ۲ وب سایت با یکدیگر)
- ۳ - تهیه مطلب آموزشی درباره یکی از مباحث درس

۲۰۲- بازیابی اطلاعات

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: اصلی (اجباری)

پیش نیاز: —

شرح درس

نظریه‌ها، روش‌های جستجو و بازیابی متن و اطلاعات کتابشناختی، تحلیل ارتباط و سودمندی، روش‌های آماری و زبان‌شناختی جهت طبقه‌بندی و نمایه‌سازی خودکار. رویکردهای بولی و احتمالی نمایه‌سازی. فرموله کردن پرسش. رتبه‌بندی خروجی. روش‌های پالایش، معیارهای بازیابی اثربخش و روش‌شناسی آزمایشی بازیابی.

هدف‌های درس

دانشجو برای درک نظریه‌های زیربنایی و الگوریتم نظام‌های پیشرفته بازیابی اطلاعات آماده می‌شود و روش‌شناسی طراحی و ارزشیابی نظام‌ها را فرا می‌گیرد. در این درس دانشجو با انواع عمده نظام‌های بازیابی اطلاعات، تفاوت مبانی نظری که این

نظام‌ها را متمایز می‌نماید، روش‌ها و معیارهایی که می‌توان برای ارزشیابی آنها بکاربرد، آشنا می‌شود. تمرکز درس تواماً بر جنبه‌های نظری طراحی و ارزشیابی بازیابی اطلاعات و هم چنین جنبه‌های عملی آن (چگونه این نظریه‌ها را می‌توان در اجرای سیستم‌های واقعی بکاربرد) قرار دارد. این مباحث از طریق منابع مورد مطالعه، بحث و گفتگو، تجربه‌های کلاسی در استفاده از نظام‌های مختلف بازیابی اطلاعات و مشارکت در ارزشیابی الگوریتم‌های مختلف بازیابی در مجموعه‌های آزمودنی گوناگون مطالعه می‌شود.

سرفصل‌ها

- آشنائی با بازیابی اطلاعات
- بازیابی اطلاعات چیست؟ تصور ارتباط، مسائل بازیابی اطلاعات، ویژگی‌های مجموعه‌های متنی
- مدل‌های مفهومی نظام‌های بازیابی اطلاعات
- نظام‌های بولی (Boolean systems)
- مدل بردار فضائی (Vector space model)
- مدل‌های احتمال (Probabilistic models)
- مدل‌های پردازش زبان طبیعی برای بازیابی اطلاعات
- معیارهای تشابه مدارک
- خواص اصطلاح و زبان در بازیابی اطلاعات
- ساختار داده و فایل در بازیابی اطلاعات
- نمایه سازی خودکار
- رده‌بندی خودکار
- روش‌های قابل یادگیری ماشین در بازیابی اطلاعات
- استراتژی جستجو
- نمونه‌هایی از نظام‌های بازیابی اطلاعات
- نظام‌های بولی: Dialog; MELVYL
- نظام‌های بردار فضایی: WAIS; SMART
- نظام‌های احتمال: INQUERY; Inktomi; Cheshire II
- نظام‌های دورگه / LYCOS: NLP
- نظام‌های چارچوب و دانش مبنا: TOPIC/VERITY; FERRET; SCISOK; MUC
- ارزشیابی
- مفروضات در اجرای ارزشیابی بازیابی اطلاعات
- معیارهای اجرای بازیابی اطلاعات
- روش‌شناسی ارزشیابی
- کاربرد
- نظام‌های تجاری بازیابی اطلاعات
- فهرست‌های کتابخانه
- کتابخانه‌های دیجیتالی
- گردش کار و پالایش
- وب جهان گستر / موتورهای جستجوی اینترنتی

Baeza-Yates, Ricardo & Bethier. Riberio-Neto. 1999. Modern Information Retrieval. New York : Addison-Wesley- Longman.

منابع پیشنهادی

Jones, Karen Sparck & Willett, Peter. 1997. Readings in Information Retrieval. San Francisco: Morgan Kaufmann. ISBN 1-55860-454-5.

Van Rijsbergen, C.J. 1975. Information Retrieval. London : Butter worths.

Witten, Ian H., Alistair Moffat, & Timothy C Bell. 1999 Managing Gigabytes: compressing and indexing documents and images. 2nd ed . San Francisco :Morgan Kaufmann.

Frakes, William B. & Ricardo Baeza-Yates. 1992. Information Retrieval: data structures & algorithms. Englewood Cliffs, N.J. Prentice Hall.

Salton, Gerard. 1988. Automatic Text Processing: The transformation, analysis and retrieval by computer. Reading, Mass: Addison -Wesely.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- معرفی منابع در کلاس: هر دانشجو یکی از مدارکی که فهرست آن در جلسه اول داده خواهد شد انتخاب و پس از مطالعه دقیق ، نتایج مهم آن را به کل کلاس ارائه می‌دهد. در این ارائه باید نکات زیر روش شود: (۱) این مدرک چه مسئله‌ای را بیان می‌کند (۲) چه ایده‌ای برای حل مسئله مد نظر دارد (۳) چه ارتباطی بین این مدرک و متونی که استناد کرده است وجود دارد (۴) چه نتایجی در بردارد.

- انجام پروژه گروهی: دانشجویان در گروه‌های ۲ - ۳ نفره، یک نظام بازیابی اطلاعاتی را با توجه به نکات زیر ایجاد و یا ارزشیابی می‌کنند:

ایجاد نظام: گروه متن حداقل ۸۰ مدرک را انتخاب می‌کند. این متن‌ها می‌تواند به کوتاهی چکیده باشد، روشی ساده (مانند وجود اصطلاح) و یا پیچیده (مانند بسامدی اصطلاح، موقعیت اصطلاح و یا فاصله بین اصطلاحات) برای بازیابی آنها تعیین می‌کند، سپس روشی برای انطباق پرسش‌های ساده (مانند مجموعه‌ای از اصطلاحات) تعیین می‌کند. ۱۰ مدرکی که ارتباط بیشتری با پرسش دارند را برمی‌گزیند. بهتر است گروه از یک یا ۲ هم‌کلاسی دیگر برای امتحان نظام کمک بگیرد. پس از حصول اطمینان از این که به خطا نرفته است. توصیفی منطقی و روشن از آنچه انجام داده است، حاوی دستورالعمل‌ها، تهیه می‌کند و آن را به کلاس ارائه می‌دهد.

ارزشیابی نظام: گروه یک نظام را جهت ارزشیابی برمی‌گزیند و نظام را در رابطه با کارکردهایی که برای کاربر تأمین کرده است شرح می‌دهد، در حد توان شرح می‌دهد که نظام برای پشتیبانی از چنین کارکردهایی باید مدارک را چگونه در درون خود گزارش کند ، در حد توان شرح می‌دهد که نظام چگونه باید پرسش‌ها را با مدارک انطباق دهد تا این کارکردها را پشتیبانی کند. شرحی منطقی و روشن از ارزیابی خود شامل معیارهای عینی و همچنین معیارهای در نظر گرفته شده، بر اساس مشاهدات و استفاده از نظام می‌نویسد، گروه تحلیل خود را در جلسه تعیین شده به کلاس ارائه می‌دهد.

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: اصلی (اجباری)

پیش نیاز: —

شرح درس

این درس نقش حرفه اطلاع رسانی را در میانجی گری اشخاص و منابع در محیط های اطلاعاتی که از جهت فناوری پیشرفته و دائم التغیر است، مورد مطالعه قرار می دهد. اطلاع رسان برای هدایت کاربران به منابع خاص باید چگونگی تولید منابع اطلاعاتی را بداند، روش های ارزشیابی منابع را برای محتوا و قابلیت استفاده شان به کار برد، ویژگی های متفاوت انواع منابع را برای آن که بتواند شرح دقیقی از محتوا و چگونگی استفاده آنها ارائه دهد، یاد بگیرد، برای مکان یابی موثر منابع، برفنون و اصول انجام استراتژی های جستجو اشراف داشته باشد و روش های ایجاد، نگهداری و ارزشیابی مجموعه های منابع اطلاعاتی را بررسی کند. بر این اساس، درباره انواع مختلف خدمات، تحقیق و بحث خواهیم کرد. گوناگونی مشخصه ها، ارزش ها و هدف های دفاتر خدمات اطلاعاتی مختلف را بررسی می کنیم.

هدف های درس

در پایان درس دانشجو باید بتواند:

- منابع اطلاعاتی را شناسایی، مقایسه و ارزشیابی کند (شناسایی منابعی که به احتمال زیاد انواع خاص از اطلاعات را شامل اند).

- فرایند مرجع شامل روش های مصاحبه پیش از جستجو و استراتژی جستجو را معرفی و بحث کند.

- در مورد مباحث جاری خدمات مرجع صحبت و بحث کند

سرفصل ها

مقدمه، تعاریف و مفاهیم

چرخه حیات اطلاعات

سازماندهی اطلاعات

سواد اطلاعاتی

انتخاب و ارزشیابی منابع اطلاعاتی و اطلاعات

راهنماها به منابع اطلاعاتی

فلسفه خدمات

تاریخچه و انواع خدمات اطلاعاتی

جستجوی اطلاعات / حل مسئله

استراتژی جستجو

مصاحبه پیش از جستجو

طبقه بندی منابع

کتابشناسی ها

کتابشناسی ملی

کاتالوگ ها و کتابشناسی های تجاری

آموزش کتابشناسی

انواع خدمات اطلاعاتی
خدمات نمایه و چکیده
سازماندهی و مدیریت خدمات اطلاعاتی
خدمات اطلاعاتی الکترونیکی
سیاست‌های خدمات اطلاعاتی
ارزشیابی خدمات اطلاعاتی
آموزش و پیشرفت کارکنان
خدمات اطلاعاتی برای جمعیت‌های خاص
منابع اطلاعاتی آماده: سالنامه‌ها، سالنامه‌ها، دستنامه‌ها، راهنماها
منابع جغرافیایی
واژه‌نامه‌ها
مدارک و آمار دولتی
منابع ادبی، پزشکی، تجاری و
منابع حرفه‌ای
مباحث حرفه‌ای
انجمن‌های حرفه‌ای
آینده خدمات و اطلاعات

کتاب درسی

Mann, Thomas. 1998. The Oxford Guide to Library Research. New York: Oxford University Press.

Katz, Wiliam A. 1997. Introduction To Reference work. Volume I & II. 7Th ed . New York: McGrow-Hill.

Bopp, Richard C. & Linda C. Smith 1995. Reference and Information Services: an introduction. 2nd ed . Englewood , Co : Libraries Unlimited.

منابع پیشنهادی

Atkinson, Ross. 1996. Library Functions, Scholarly Communication and the Foundation of Digital Library: laying claim to the control zone. Library Quarterly 66: 239-265.

Budd, John and Bart Harloe. 1997. Collection Development and Scholarly Communication in the 21st Century: from collection management to content management. In: Collection Management for the 21st Century. Westport, Conn. Greenwood Press . PP 3-25.

Daris, Trisha &. 1997. The Evolution of Selection Activities for Electronic Resources : resource sharing in a changing environment. library Trend. 45: 391- 403.

Metz, Paul. 2000. Principles of Selection for Electronic Resources. Library Trends. 48:

Quinn, Brian. 2001. The Impact of Aggregator Packages on Collection Management. Collection Management. 25:53-74.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

گسترش مجموعه: این تکلیف تجربه ارزشیابی مجموعه‌ای از منابع و گردآوری مجموعه‌ای برای جا مه‌ای خاص را فرا هم می‌آورد.

دانشجو جامعه‌ای واقعی یا تخیلی از افرادی که با هم کار یا بازی یا زندگی می‌کنند انتخاب می‌نماید. این جامعه ممکن است یک اداره، یک باشگاه ورزشی، یک دفتر حمل و نقل و مانند آن باشد. در مورد نیازهای اطلاعاتی این کاربران می‌اندیشد. چه نوع منابع اطلاعاتی پاسخگوی بیشتر نیازهای اطلاعاتی کاربران این جامعه است؟ ۱۰ منبع که فکر می‌کند برای این محیط خیلی اهمیت دارد انتخاب می‌کند. موجز و کافی، این جامعه را تشریح می‌نماید. اگر این جامعه جایی است که دانشجو کار می‌کند در همان پاراگراف اول توضیح می‌دهد. به دنبال آن فهرستی از ۱۰ منبعی که انتخاب کرده ذکر می‌کند. در مور هر منبع به اختصار محتوا و کاربرد آن را بیان می‌نماید. اهمیت این منبع را برای کاربران این جامعه ذکر می‌کند. اگر جامعه‌ای که انتخاب کرده واقعی است، این ۱۰ منبع نباید جزء منابع فعلی این محل باشد. تشریح دانشجو باید در جهت روش کردن ضوابطی باشد که براساس آن تصمیم گرفته است. می‌تواند از ابزار انتخاب برای کمک در تصمیم‌گیری استفاده کند.

جستجوی اطلاعات: تعیین تعدادی پرسش از طرف استاد و جستجو در منابع (چاپی الکترونیکی) توسط دانشجویان برای پاسخگویی به پرسش‌ها. هر دانشجو باید فهرستی از پرسش‌هایی که قصد دارد پیش از انجام جستجو از کاربر بپر سد ته یه کند، فهرستی از منابعی که برای جستجو انتخاب کرده است. و دلایل انتخاب آنها را بنویسد، استراتژیی که در مورد هر منبع به کار برده است، شرح دهد و پاسخ تهیه شده برای کاربر را (براساس آنچه در منابع یافت شده است) ارائه دهد.

ارزشیابی منابع: دانشجو منابع نقد و بررسی مانند Choice، Booklist، RUSQ، Internet Public Library را تورق کند و ببیند بررسی‌ها چگونه ارائه شده‌اند. در مورد یک کتاب مرجع جدید (چاپی یا الکترونیکی) برای، Choice، Booklist یا RUSQ بررسی بنویسد. این مرجع نباید قبلاً در منابع مذکور بررسی شده باشد. برای یافتن مرجع جدیدالانتشار می‌تواند از کتابفروش یا کتابدار مرجع کمک بگیرد.

دانشجو رده‌ای را در Internet Pub.Lib قسمت Collection General Reference انتخاب کند و سه منبع جدید مناسب برای مجموعه این رده، شناسایی کند. برای هر منبع شرحی بر طبق معیارهای Internet Pub.Lib بنویسد. در خاتمه دلایل و معیارهای انتخاب خود را شرح دهد.

گزارش بازتاب (Reaction Paper): دانشجو از منابع این رشته مقاله‌ای در مورد مسائل یا مباحث خدمات اطلاعاتی انتخاب کند، پس از مطالعه دقیق مقاله، خلاصه‌ای از مقاله و بازتاب‌های خود بنویسد. نظریه‌ها، انتقاده‌ها، ارزیابی‌ها، پرسش‌ها، و دیدگاه‌های خود را بیان کند. هدف از تهیه گزارش بازتاب توسعه مهارت‌های توصیف، تحلیل و ارزیابی مسائل و مباحث مربوط به تدارک منابع و خدمات اطلاعاتی است.

تهیه رهیاب (Pathfinder): رهیاب، راهنمایی است که کاربر را به منابع اطلاعاتی مختلف در موضوع خاصی هدایت می‌کند و آشنایی با مفاهیم عمده و راهبردهای گردآوری اطلاعات را برای کسانی که به دنبال اطلاعات هستند، تأمین می‌نماید. دانشجو بنا به انتخاب خود برای یک کتابخانه خاص، رهیاب تهیه کند. هر رهیاب باید حاوی قسمت‌های زیر باشد:

۱ - یادداشت دامنه: درج یادداشت مختصری که به روشنی و اختصار موضوع را تعریف کند و محدودیت‌های دامنه آن را بیان نماید.

۲- معرفی: ارجاع به یکی دو معرفی یا طرح کلی از موضوع. این معرفی ممکن است متنی عمومی، مقاله‌ای از یک دائره‌المعارف تخصصی و یا فصلی از یک کتاب یا مقاله‌ای از یک مجله باشد.

- ۳ - سر عنوان‌های موضوعی: فهرستی از سر عنوان‌های موضوعی که برای جای‌یابی اطلاعات در فهرست کتابخانه استفاده می‌شود، ارائه گردد و در آن مشخص شود که کدام سر عنوانها بیشتر مربوط می‌شوند.
- ۴ - تورق: شماره‌های دستیابی برای تورق کاربر فهرست گردد.
- ۵ - متون اساسی: به ۲ تا ۳ کتاب برجسته یا به دقت انتخاب شده این موضوع، ارجاع داده شود.
- ۶ - خدمات نمایه و چکیده: براساس سر عنوان‌های موضوعی، ۲ تا ۳ دفتر خدمات نمایه و چکیده که مقالات پایندها یا دیگر مواد در این زمینه را ذخیره می‌کنند، ذکر شود.
- ۷ - منابع اینترنتی: ۲ تا ۳ وب سایت که اطلاعات در این زمینه تهیه می‌کنند ذکر شود. نشانی وب سایت‌ها باید به دقت نوشته شود.
- ۸ - منابع اطلاعاتی بیشتر: نام و نشانی یکی دو سازمان مانند انجمن‌های تخصصی موزه‌ها، سازمان‌های دولتی و غیره که می‌توانند اطلاعات بیشتری در این زمینه تامین کنند ذکر شود.

(ابتدا)

۲۰۴- مدیریت نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: اصلی (اجباری)

پیش نیاز: ۲۰۱، ۲۰۲

شرح درس

این درس آشنایی عمومی با مدیریت و همچنین علم مدیریت، با تأکید بر مباحث پیچیده مدیریت اطلاعات را فراهم می‌آورد و برای کسانی که در سازمان‌های کار می‌کنند که با تحلیل، طراحی، تحویل خدمات و نظام‌های اطلاعاتی سروکار دارند مفید است.

تأکید اصلی درس توأم با مسائل داخلی و بیرونی و روش‌های عملی مدیریت است. مسائل داخلی شامل رفتار سازمانی، نظریه سازمانی، پرسنل، بودجه بندی و برنامه‌ریزی است. مسائل بیرونی عبارتند از محیط‌های سازمانی، سیاست‌ها، بازاریابی و برنامه‌ریزی استراتژیک، تأکید دوم درس بر ابزارهای علم مدیریت مانند بهینه سازی، نظریه بازی و نظریه صف قرار دارد.

هدف‌های درس

- آشنایی با رویکردهای مختلف مدیریت و روش‌ها و ابزارهای مدیریتی که در انواع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی کاربرد دارد.
- گسترش توانای درک مبانی ساختار سازمانی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی
- آشنایی دانشجویان با کارکردهای اساسی مدیریت مانند برنامه‌ریزی، مدیریت بودجه، منابع انسانی و فضاهای کالبدی
- درک نقش مدیر در بافت سازمانی
- فراهم آوردن امکان تمرین در زمینه تحلیل و تهیه راه‌حل‌های پیشنهادی برای مسایل و مباحث مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی
- مطالعه اثر تکنولوژی اطلاعات بر مدیریت کتابخانه‌ها و سازمان‌های خدمات اطلاعاتی
- افزایش آگاهی از مسائل سیاست اطلاعاتی و تأثیر آنها بر کتابخانه‌ها و سازمان‌های اطلاعاتی

سرفصل‌ها

آشنایی با درس: معرفی مفاهیم و رویکردهای مدیریت

تاریخچه مختصر مدیریت

وظایف مدیریت: برنامه‌ریزی، سازماندهی، بکارگماری نیروی انسانی، هدایت و کنترل

ساختار سازمانی

قدرت، اختیار و مسئولیت

مدیریت منابع انسانی

انگیزش و ارتباطات سازمانی

رهبری

فرهنگ سازمانی

بازاریابی

مدیریت مالی

نوآوری و تحول

رویکرد سیستمی به سازمان و مدیریت

مدیریت دانش و اطلاعات در سازمانها

سیاست اطلاعاتی

کتاب درسی

Dessler, Gary. 2000. Management. 2nd ed. Prentice Hall. ISBN. 0-13-017780-6

Evans, G. Edward., et al. 2000. Management Basics for Information Professionals New York: Neal – Schumann.

منابع پیشنهادی

Drucker, P. R. 1991. The New Society of Organizations. Harvard Business Review. (sep.-Oct): 95-102.

Marquardt, S. 1996. Managing Technological Change by Changing Performance; appraisal To performance evaluation. Journal of Library Administration, 22(2/3): 101-110.

Mintzberg, H. 1996. Musing on Management. Harvard Business Review. (July / Aug): 61-67.

Morgan, G. 1986. Mechanization Tasks Command: organization machines. In: Images of Organizations. Chapter 2. Newbury, Pa. Sage.

Morgan, G. 1986. The Ugly Face: organizations as instruments Domination. in: Images of organizations, chapter 5. Newbury, Pa: Sage.

Quinn, J. B., P. Anderson & S. Finklestein. 1996. Managing professional Intellect: making the most of the best. Harvard Business Review. (Mar/Apr): 71-80.

نمونه‌هایی از تکالیف درس

- نقد و بررسی: خلاصه کردن، تحلیل و نقد یک کتاب مطرح در زمینه مدیریت
- مطالعه موردی: انجام مطالعه موردی در مورد مدیریت نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی و ارائه کلاسی آن
- راه حل یابی: بررسی یکی از موارد زیر و تهیه گزارش به منظور ارائه به کلاس
- ۱ - راه حلی برای یک نیاز شناخته شده
- ۲- راه حلی جدید برای یک نیاز شناخته شده
- ۳- راه حلی جدید برای یک نیاز پیش‌بینی شده
- ۴ - بسط راه حلی برای یک نیاز احتمالی
- انجام پروژه : تحقیق در یکی از مباحث جاری مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی. انت‌خاب یک موضوع واقعی برای مدیران سازمانها اطلاعاتی و یا برای عملکردهای اطلاعاتی سازمانها. دانشجو در مقام مدیر نوع خاصی از سازمان اطلاعاتی یا عملکردهای اطلاعاتی سازمانها، این موضوع را مورد رسیدگی و تحقیق قرار می‌دهد و گزارش تحلیلی از موضوع انتخابی تهیه می‌کند. در یکی از جلسات تعیین شده ، مطالب رابه کلاس ارائه می‌دهد منابع را انتخاب و بحث‌ها را هدایت می‌کند. بین این مبحث و سایر مباحث مدیریت ارتباط را برقرار می‌کند.
- موارد زیر باید به اختصار در گزارش گنجانده شود:
- سازمان / نظام و افراد شرح داده شود
- مسئله و اهمیت آن مشخص گردد.
- تأملات، رویکردها، مباحث مهم بررسی و خلاصه شود، توجه خاص به این امر معطوف شود که چه چیز چه موقع مناسب است. متون مدیریت و هر منبعی که ارتباط پیدا می‌کند مورد استفاده قرارگیرد. موضوع برای مدیران ترکیب و خلاصه شود، مباحث به سایر مباحث مهم ربط داده شود. پیشنهادات لازم ارائه شود.

(ابتدا)

۳۰۱- نمایه‌سازی و چکیده نویسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: انتخابی

پیش‌نیاز: ۲۰۱

شرح درس

نظریه و کار ارزشیابی مدارک، تولید توصیفگرهای مناسب، نوشتن نثری موجز، واضح و روشن. روش‌های مختلف نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی مناسب تک نگاشت‌ها، مقالات مجلات، پایگاههای اطلاعاتی و وب، و همچنین روش‌های مناسب فرمت‌های غیر متنی مانند نقش، تصویر و صدا بررسی می‌شود. بر نقش نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی در متن نظام‌های ذخیره و بازیابی و طراحی آنها، تاکید می‌شود. فنون و توانش نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی دستی و خودکار توماً مورد بررسی قرار می‌گیرد.

هدف‌های درس

- نشان دادن نقش نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی در دستیابی موضوعی
- برقراری ارتباط بین نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی با مفاهیم طراحی نظام‌های اطلاعاتی
- بررسی دامنه روش‌های مناسب نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی موجود
- فراهم آوردن تجربه عملی در نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی

- بررسی نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی در متن نظام‌های خودکار و استفاده از نرم‌افزار موجود در هر مورد

سرفصل‌ها

- آشنایی با نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی: تعاریف و منظور، پس زمینه، نمای کلی
- اصول و عمل نمایه‌سازی، تحلیل موضوعی، نظام‌های پیش‌همارا و پس‌همارا، زبان‌های نمایه‌سازی (طبیعی و کنترل شده)
- نمایه‌سازی پیش‌همارا: نظریه، ساختار نمایه‌ها
- نمایه‌سازی پس‌همارا: استانداردها، سلسله مراتب‌ها و چهریزه ما، نمایش‌ها، نرم‌افزارها، طراحی و ساخت تزاروس، استانداردها، نگهداری و ارزشیابی
- سایر انواع و روش‌های نمایه‌سازی: نمایه‌سازی خودکار، نمایه گردان، نمایه‌سازی استنادی، نمایه سازی رشته‌ای (String indexing)
- نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی خودکار: تاریخچه، وضعیت فعلی، توانش
- نمایه‌سازی آخر کتاب: نظریه، روش‌شناسی، فنون و قراردادهای، ملاحظات حرفه‌ای، نرم‌افزار Cindex
- پایگاه‌های اطلاعاتی نمایه‌سازی: خدمات تجاری، سازمان، قواعد خط‌مشی‌ها، شیوه‌ها، محصولات شخصی و خانگی
- نمایه‌سازی وب
- کیفیت و ارزشیابی نمایه و چکیده: شاخص‌های کیفیت، ثبات نمایه‌سازی، ارزشیابی پایگاه‌های اطلاعاتی نمایه و چکیده
- نمایه‌سازی چندرسانه‌ای‌ها
- تحقیقات اخیر در زمینه نمایه‌سازی

کتاب درسی

Lancaster, F. W. 1998. Indexing and Abstracting in Theory and Practice. 2nd ed. Chicago , Il : University of Illinois.

منابع پیشنهادی

Index, Indexer, Indexing In: Kent, Allen & Harold Lancour ed. Encyclopedia of Library and Information Science. New York: Marcel Dekker

Abstracts and Abstracting In: Kent, Allen & Harold Lancour ed. Encyclopedia of Library and Information Science. New York: Marcel Dekker.

Guidelines for Abstracts, ANSI /NISO Z 39.14-1997

http://www.techstreet.com /list_niso_stdts.tmpl.

Chandler, H. E. & V. de Roper. 1991. Citation Indexing: uses & limitations. The Indexer 17:243-249.

Fidel, kaya. ed. 1994. Challenge in Indexing Electronic Text and Images. (ASIS Monograph Series). NATI Information Standards. ISBN 0938734768

Fetters, L. K. 1995. A Guide to Indexing Software. 5Th ed . Austin, TX: American Society of Indexers.

Mulvany, W. C. 1994. Indexing Books Chicago: The University of Chicago Press.
Bakewell, K. C. B. Indexing Methods Used by Some Abstracting & Indexing Services. The Indexer. 10: 3-8.

Basili, C. 1995. Subject Searching for Information: what does it mean in today's Internet environment? The Electronic Library . 13: 459- 466.

McMurdo, C. 1995. How The Internet was Indexed. Journal of Information Science 21: 479-489.

Nicholson, S. 1997. Indexing and Abstracting on the World Wide Web: an examination of six web databases.
<http://www.askscott.com/iapaper.html>

Lancaster, F. W. 1986. Vocabulary Control for Information Retrieval. Arlington, VA: Information Resources Press.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- تهیه انواع چکیده
- تهیه نمایه (سه نوع)
- تهیه نمایه آخر کتاب
- تمرین‌های اصطلاحنامه
- انجام پروژه، در زمینه‌ای که تعیین می‌شود و ارائه کلاسی آن

(ابتدا)

۳۰۲ - رفتار اطلاع‌یابی کاربران

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: انتخابی

پیش‌نیاز: ۱۰۱

شرح درس

این درس نگاهی دارد به رفتار اطلاع‌یابی افراد، یعنی اعضای گروه‌های مختلف به چه اطلاعاتی نیاز دارند و چگونه اطلاعات را دریافت‌های مختلف جستجو، کسب و استفاده می‌کنند. در همین راستا به معرفی چارچوب‌های نظری و روش‌شناسی‌های تحقیق که موجب تحکیم زیر بنای نحوه مطالعه محققان در رفتار اطلاع‌یابی است می‌پردازد. این درس به ویژه بر این مطلب که چگونه یافته‌های مطالعات رفتار اطلاع‌یابی را می‌توان در آگاهی و اصلاح طراحی نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی بکار برد، متمرکز است و چارچوب‌های نظری و عملی را برای محققانی که می‌خواهند به طراحی و ارزش‌یابی نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی مبتنی بر رویکرد کاربرمدار بپردازند، فراهم می‌آورد.

هدف‌های درس

- دانشجویان تعدادی از نمونه‌های بارز و چارچوب‌های مطالعه رفتار اطلاع‌یابی را بررسی انتقادی خواهند کرد
- تعدادی از مفاهیم بنیادی که محققان اطلاعات در مطالعه رابطه‌های بین کاربر و اطلاعات به کار می‌برند، خواهند فهمید
- عواملی که برجستگی کاربر تأثیر می‌گذارد و یا ممکن است تأثیر بگذارد و در فهم اطلاعات، محصولات، خدمات و نظام‌های اطلاعاتی استفاده شود را خواهند شناخت
- با روش‌های تحقیق که می‌تواند در مطالعه رفتار اطلاع‌یابی به کار رود آشنا خواهند شد.
- با الگوهای رفتار اطلاع‌یابی گروه‌های خاص آشنا می‌شوند
- این فرصت را خواهند داشت تا بتوانند دریابند چگونه یافته‌های مطالعات رفتار اطلاع‌یابی می‌تواند در طراحی نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی مؤثر باشد.
- با تعدادی از متخصصان اطلاعات که دیدگاه‌های این رشته علمی را در مطالعه رفتار اطلاع‌یابی شکل داده‌اند، آشنا خواهند شد.
- به ارزیابی انتقادی فرصیهایی که زیر بنای الگوهای تجویزی خدمات اطلاعاتی را تشکیل می‌دهند، خواهند پرداخت.
- و یاد خواهند گرفت چگونه متخصصان دست‌اندر کار می‌توانند دیدگاه‌های نظریه‌های معاصر را زمانی که نیازهای اطلاعاتی مشتریان را برآورده می‌کنند، به کار برند.

سرفصل‌ها

- رویکرد سیستمی
- مفاهیم رفتار اطلاع‌یابی
- مدل‌های رفتار اطلاع‌یابی
- روش‌های تحقیق در رفتار اطلاع‌یابی
- مشاهده ، کار میدانی
- آشنایی با دیدگاه کار برمدار
- تحلیل گروه‌های کاربر
- رفتار اطلاع‌یابی محققان و دانشجویان
- رفتار اطلاع‌یابی در علوم و فنون
- رفتار اطلاع‌یابی در سایر زمینه‌ها
- رفتار اطلاع‌یابی در زندگی روزمره
- اطلاعات

منابع درسی

Belkin, N. 1980. Anomalous States of Knowledge as a Basis for Information Retrieval. Canadian Journal of Information Science. 5:133-143.

Chatman, E. A. 2001. Framing Social Life in Theory and Research. In Hoglund, L. ed. The New Review of Information Behaviour Research: studies of information seeking in context. London: Graham Taylor.

Churchman, C. W. 1979. The Systems Approach. NY. Dell. Ch.3

Dervin, B. 1992. From the Mind's Eye of the User: the sense-making qualitative-

quantitative methodology. In: Glazier, J. D. & R. R. Powell, ed. *Qualitative Research in Information Management*. Englewood, CO: Libraries Unlimited. PP. 61-84.

Ellis, D. 1989. A Behavioural Approach to Information Retrieval Design. *Journal of Documentation*, 45(3): 171-212.

Faibisoff, S. G. & D. P. Ely. 1976. Information and Information Needs. *Information Reports and Bibliographies*, 5:2-16.

Harris, R. M. & Dewdney, P. 1994. Barriers to Information: how formal help systems fail battered women . Westport, CT: Greenwood Press. Ch. 2

Kuhlthau, C. 1991. Inside the Search Process: information seeking form the users perspective. *Journal of the American Society for Information Science*. 42(5): 361-71.

Kuhlthau, C. C. 1993. Seeking Meaning: a process approach to library and information services. Ablex. Ch 2,3,7 & 8.

Leckie ,G. J. & K. E. Pettigrew. 1997. A General Model of the Information Seeking of Professionals: role theory through the back door. In P. Vakkari, et al., ed. *Information Seeking in Context: proceedings of International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in Different Contexts*, Aug 14-16,1996. Tampere, Finland. London: Graham Taylor. PP.99-110.

McKechnie, L., K. Pettigrew & S. Joyce. 2001. The Origins and Contextual Use of Theory in Human Information Behavior Research. In: Hoglund, L. ed. *The New Review of Information Behaviour Research: studies of information seeking. in context*. London: Graham Taylor.

Pettigrew, K. E. 2000. Lay Information Provision in Community Settings: how community health nurses disseminate human services information to the elderly. *Library Quarterly*, 70 (1): 47-85.

Taylor, R.S. 1968. Question Negotiation and Information Seeking in Libraries. *College and Research Libraries*, 29: 178 – 194.

Westbrook, L. 1993 User Needs: a synthesis and analysis for the practitioner. *Reference Quarterly*, 32(4): 541-49.

Wilson, T. D. 1999. Models in Information Behaviour Research. *Journal of Documentation*, 55(3): 249-270.

Wilson, T. D. 1981. On User Studies and Information Needs. *Journal of Documentation*, 37, 3-15.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- طرح مطالب در کلاس: مطالعه هفتگی منابع تعیین شده و یادداشت نکات مهم و طرح مطالب مبهم و شبه‌انگیز در کلاس.
- استخراج ۲-۳ پرسش از منابع مورد مطالعه
- تحلیل مقالات: نوشتن ۲-۳ صفحه تحلیل بر ۲ مقاله به همراه فهرست مراجع و استنادها
- ضبط نیازهای اطلاعاتی شخص: یکی از نیازهای اطلاعاتی اخیر خود را و چگونگی رفع آن را به خاطر آورید. موارد زیر را توضیح دهید:

این نیاز اطلاعاتی چه بود؟

چه چیزی موجب آن شد؟

چگونه به دنبال اطلاعات مورد نیاز گشتید؟

کجا دنبال آن گشتید؟

در هر محل چه یافتید؟

چه چیز بر جستجوی شما تأثیر گذاشت؟

چه چیز بدست آمد؟

چه احساسی در مورد آن داشتید (به شما کمک کرد یا نه) ؟

آیا برنامه‌ای برای نیاز اطلاعاتی بعدیتان دارید؟

سپس با توجه به آنچه در کلاس در مورد رفتار اطلاع‌یابی مانند نیاز اطلاعاتی، انواع نیازهای اطلاعاتی، مفاهیم تفصیلی کاوش اطلاعات، ارزشیابی و استفاده از آن آموخته‌اید، درباره مطالبی که در بالا شرح دادید. بیان‌دیشید و آموخته‌هایتان را بر آنها منعکس کنید و همچنین بگویید چگونه از اطلاعات استفاده کردید و کجاها به شما کمک کرد.

مقایسه الگوها: متخصصان اطلاع‌رسانی از نظریه‌ها یا الگوهای رفتار اطلاع‌یابی برای پرداختن به مطالعات پژوهشی، طراحی نظام‌های اطلاعاتی و استقرار کار حرفه‌ای استفاده می‌کنند. ۲ الگو یا نظریه رفتار اطلاع‌یابی را با هم مقایسه کنید. نقد مقایسه‌ای شما باید نشان دهد تا چه حد مفاهیم اصلی، فرضیه‌ها، زمینه‌ها و پیامدهای عملی چارچوبی که برای این مقایسه انتخاب کرده‌اید، فهمیده‌اید و در عین حال توانایی شما را در تحلیل، ترکیب، ارزیابی، تامل نقادانه ایده‌ها بیان کند.

ارائه کلاسی پروژه گروهی (گروه‌های ۲-۳ نفره): تهیه طرح کلی پروژه، شرح موضوع انتخابی، ذکر منابع و اسامی افراد گروه در مدت ۵ دقیقه در تاریخ تعیین شده. در ارائه کلاسی باید مشخص شود:

به کدام نویسنده بیشتر از همه استناد شده است؟

در کدام مجله، گزارش یا کنفرانس بیش از همه در این موضوع مطلب پیدا شده است؟

موضوع‌های فرعی مورد علاقه کدام‌اند؟

افراد گروه با مطالعه منابع بیشتر چه چیزهایی در این زمینه یادگرفته‌اند؟

گروه می‌تواند در ارائه کلاسی از وسایل تصویری مختلف برای نشان دادن استنادها، طرح کلی مختصر، ارقام یا نمودارها استفاده کند، کلیه منابع مورد استفاده و منابع مورد مشورت باید ذکر شود.

مقایسه رفتار اطلاع‌یابی: در ۲ هفته آخر ترم شما در معرض مطالعات در باره رفتار اطلاع‌یابی گروه‌های مختلف مردم مانند محققان، علما، دانشجویان، مهندسان، پرستاران و... قرار می‌گیرید. ۲ گروه انتخاب کنید و رفتار اطلاع‌یابی آنها را مقایسه کنید.

مطالعات هر گروه بر چه تأکید دارد؟

نمونه‌های بارز الگوهای رفتاری مشترک این ۲ گروه کدام‌اند؟

کدام‌ها کاملاً متفاوتند؟

چه توضیحاتی برای تفاوت‌ها و وجوه اشتراکشان دارید.

می‌توانید موارد فوق را - به جای ۲ گروه از افراد - در مورد رفتار اطلاع‌یابی افراد در زندگی روزمره و در محیط‌های کاری بررسی کنید.

(ابتدا)

۳-۳- ارزشیابی خدمات و نظام‌های اطلاعاتی

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: انتخابی

پیش‌نیاز: ۱۰۱، ۲۰۴

شرح درس

مفهوم و هدف ارزیابی، روش‌های ارزیابی عملکرد و ارزش، با تاکید بر ارزشیابی هر نظام یا خدمت در بافت خود، ضوابط، معیارها، ابزارهای سنجش و روش‌های ارزشیابی مربوط به خدمات گوناگون کتابخانه‌ها و نظام‌های اطلاعاتی، زمینه‌های ارزیابی (ارزیابی کارکردهای مختلف کتابخانه‌ها).

هدف درس

در این درس دانشجویان روش‌های مختلف ارزشیابی را که در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی برای ارزیابی عملکرد سازمانی نظام و خدمات استفاده می‌شود، بررسی می‌کنند. بر مباحث ارزش و اعتبار بیرونی تاکید می‌شود. تمرکز سراسر درس بر تاثیر نظام و خدمات بر کاربر غایی است.

مباحث سنجش تا آنجا که به هدف ارزشیابی مربوط می‌شود مطالعه خواهد شد، دانشجویان یک برنامه ارزشیابی را برای کاربران مورد نظر شبیه‌سازی خواهند کرد. نتایج به دست آمده را با استفاده از روش‌های تحقیق کمی و کیفی تحلیل خواهند نمود. بر روش‌های مؤثر جهت ترسیم نتایج داده‌ها تاکید خواهد شد. از بسته‌های نرم‌افزاری کامپیوتری برای نشان دادن تحلیل داده‌ها و نمایش گرافیکی استفاده خواهد شد. جلسات آزمایشگاه کامپیوتری به عنوان عنصر ضروری این درس برگزار می‌شود. سایر روش‌های ارزشیابی خدمات و نظام‌ها همراه با تحلیل محاسن و معایب هر رویکرد تحقیق خواهد شد.

سرفصل‌ها

معرفی درس

هدف‌ها، مفاهیم، زمینه‌هایی ارزیابی، خدمات و نظام‌ها

عملکرد سازمانی به عنوان معیار جوابگویی (Accountability)

منظور از جوابگویی و نقش آن در برنامه‌ریزی

ارزشیابی به عنوان روش شناسی

مباحث روش شناسی در مطالعات ارزشیابی عملکرد

نمونه گیری

طراحی؛ مطالعات تجربی، مطالعه پیمایشی، طراحی‌های نظام

مباحث ارزش

مباحث اعتبار بیرونی

خروجی‌ها، ورودی‌ها، اثرات و غیره

ارزشیابی نظام بازیابی اطلاعات

معیارهای کمی مورد استفاده در ارزشیابی

معیارهای آمار توصیفی
نمایش‌های گرافیکی
آمار استنباطی
مباحث نظام بازیابی اطلاعات
روش‌های کیفی مورد استفاده در ارزشیابی
مطالعه موردی
مطالعه مشاهدات
سایر طرح‌ها و روش‌شناسی‌ها
ایجاد الگوهای تازه با فرضیات تازه
آشنایی با برخی مطالعات و پژوهشهای این حوزه
ارزیابی کاربردهای اینترنت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی (کاربرد توسط کتابداران و کاربران)
شبیه‌سازی یک برنامه ارزشیابی برای کاربران مورد نظر

کتاب درسی

Baker, Sharon L & F. wilfrid Lancaster. 1991. Measurement and Evaluation of Library Services. 2nd ed. Arlington, Va: Information Resources Press.

Lancaster, F. wilfrid. 1993. If You Want to Evaluate your Library... 2nd ed. Champaign: University of Illinois, Graduate School of Library and Information Science.

Rubin, Jeffrey. 1994. Handbook of Usability Testing. John Wiley & Sons.

Nielsen, Jakob. 1993. Usability Engineering. Morgan Koffman.

منابع پیشنهادی

Van House, et al. 1996. Measuring Academic Library Performance. American Library Association.

Bawden, D. 1991. User Oriented Evaluation of Information Services. Gower.

Katz, Bill & Ruth A. Fraley. 1984. Evaluation of Reference Services. Haworth Press.

American Library Association. 1995. The Reference Assessment Manual. Ann Arbor, Mich: Pievian Press.

Tague–Sutcliffe, J. 1995. Measuring Information: information service prospective. Academic Press.

Feeney, Mary & Maureen Grieves. 1994 Value and Impact of Information . Bowker Saur.

McClure, Charles. 1984. Output Measures: unobtrusive testing and accessing the quality of

reference services. In : Bill Katz and Ruth Fraley, eds. Evaluation of Reference Services. Haworth Press.

Kuhlthau, C. C. 1993. Seeking Meaning: a process approach to library and information services. Ablex.

Harnon. Peter & Charles McClure. 1990 Evaluation and Library Decision Making.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

تحويل اطلاعات: در یک محیط اطلاعاتی، به انتخاب خودتان، عملکرد رابط اطلاعات در تامین نیازهای اطلاعاتی کاربر/خدمت‌گیر (Client)، چگونگی پاسخگویی به درخواست اطلاعاتی، جریان مباحثه مرجع و ارزیابی اثربخشی مذاکره را بررسی کنید. به محیط به طور کلی توجه نمایید. این محیط را تا چه حد پذیرا می‌بینید؟ با مشتریان (Customer) چگونه رفتار می‌شود؟ دو تا سه تماس خدمت‌گیر با خدمت‌دهنده (Server) را مشاهده و ثبت کنید. به خصوص یادداشت کنید چگونه تهیه کنندگان اطلاعات جنبه‌های مختلف مباحثه مرجع و تفکیک پذیری را انجام می‌دهند. تهیه کنندگان را در موارد زیر مورد مشاهده قرار دهید:

- توانایی فهم پرسش‌ها

- چگونه پرسش‌ها را روشن و واضح می‌کنند

- توانایی استخراج اطلاعات مناسب از کاربر

- توانایی پاسخگویی به درخواست اطلاعاتی بوسیله اطلاعات صحیح و مناسب

- خودتان به عنوان یک خدمت‌گیر/ مشتری پرسش مناسبی طرح کنید، به شکلی که نیازمند وضوح و شفافیت بیشتری باشد. می‌توانید این پرسش را محیط اطلاعاتی قبلی یا در جای دیگر و یا از طریق تلفن طرح کنید. توجه کنید که تهیه کننده/ رابط اطلاعات چگونه پرسش شما و مباحثه مرجع را به انجام می‌رساند. اثربخشی پاسخ را ارزیابی کنید. گزارشی از مشاهداتتان تهیه کنید و برای بحث کلاس آماده شوید.

الگوها و سطوح خدمات: محیطی اطلاعاتی انتخاب کنید. یکی دو ساعت را در محیط سرویس‌دهی به مشاهده خدماتی که ارائه می‌شود بگذارید. شمایی از انواع خدماتی که تامین می‌کنند بدست آورید. با افراد که متصدی تامین خدمات اطلاعاتی این سازمان هستند، به منظور شناخت هدف‌های خدمات، مباحثه کنید. از طریق مباحثه با رئیس قسمت خدمات اطلاعاتی، در مورد هدف‌ها و مأموریت‌های خدمات اطلاعاتی این سازمان، اطلاعات بیشتری کسب کنید. در این مباحثه می‌توانید پرسش‌های زیر را طرح کنید:

- آیا برای تامین خدمات شرح مأموریت (Mission Statement) وجود دارد؟ این شرح حاوی چه مواردی است؟ آیا می‌توانم یک نسخه از آن را داشته باشم؟

- نوع و سری پرسش‌هایی که معمولاً در این محیط پرسیده می‌شود چیست؟

- چه نوع آمادگی، تحصیلات و مهارت‌آموزی‌هایی از تامین کنندگان اطلاعات انتظار دارید؟

- محدوده زمانی پذیرفته شده در انجام کار برای خدمت‌گیر / مشتری بطور معمولی چقدر است؟

- آیا برای پیگیری خدمت‌گیر/ مشتری تدابیری پیش‌بینی شده است؟

- آیا خط مشی یا برنامه‌ای برای پیگیری مشتری در مورد پرسش‌هایی که امکان پاسخگویی در مدت تعیین شده وجود نداشته، در نظر گرفته شده است؟

در تهیه گزارش و ارائه کلاسی موارد زیر را پوشش دهید:

- ذکر مشخصات الگوی خدماتی که توسط این سازمان اتخاذ شده / اعمال می‌شود.

- تامین خدمات اطلاعاتی برای این سازمان چه مفهومی دارد؟

- چه تمهیدات یا عرف سازمانی که نشانه تشویق به ارائه خدمات خوب در این محیط باشد، و یا بالعکس، مشاهده کردید.

- آیا سازمان در تامین و خدمات اطلاعاتی موفق است؟

برای بحث کلاسی خود را آماده کنید. شرح مختصری از مشاهدات خود، پرسش‌های مطرح شده پاسخ‌ها و نام فردی که مصاحبه کردید بنویسید.

نیازسنجی و کشف منابع: (۱) تحلیل نیازهای اطلاعاتی: یک گروه کاربر انتخاب کنید (بهتر است یک گروه واقعی که با آنها در ارتباط هستید باشد). پرونده نیازهای اطلاعاتی این گروه را براساس مصاحبه با یک یا چند نمونه شاخص از نمایندگان گروه تهیه کنید. از مصاحبه موارد زیر باید مشخص شود:

نوع نیازهای اطلاعاتی

نوع پرسش‌هایی که معمولاً مطرح می‌کنند

محیط اطلاعاتی کاربر

رفتار اطلاع‌یابی

این افراد چگونه اطلاعات بدست آمده را ارزیابی می‌کنند

(۲) تشخیص و بررسی نتایج اطلاعاتی گروه کاربر: به نوع منابع اطلاعاتی که معمولاً مورد مشورت قرار می‌دهند توجه کنید. راهنمایی ارزشی برای خودتان و دیگر همکلاسی‌هایتان از منابع خاص این زمینه موضوعی تهیه کنید.

(۳) جستجوی اطلاعات: برای گروه بررسی شده در قسمت اول یک جستجوی کامل انجام دهید. فهرستی از منابع پیشنهادی که پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی آنها می‌باشد و یا یک سلسله پاسخ‌های واقعی مستخرج از منابع اطلاعاتی، تهیه کنید. این وظیفه شماست که منابع مناسب و مفید و یا واقعیت‌های قابل اعتماد و مرتبط با کاربر را محل‌یابی، ارزشیابی و پیشنهاد کنید.

- یک مصاحبه مرجع را به منظور تشخیص ماهیت و محدوده پرسش اطلاعاتی خدمت‌گیر، هدایت کنید.

- منابع مناسبی که پاسخگوی این پرسش باشند، تعیین کنید

- اطلاعات مربوط به پرسش را محل‌یابی و ارزشیابی کنید

- آن را به کاربر گزارش کنید و بازخورد نتایج جستجو را از کاربر دریافت نمایید.

- نتایج جستجو را در فرمتی مناسب با نیازهای کاربر عرضه کنید

خودتان را برای بحث کلاسی آماده کنید. شرح مصاحبه مرجع، استراتژی جستجو و نتایج جستجو را بنویسید. گزارشی تحلیل و ارزشی از پرونده نیازهای اطلاعاتی کاربر تهیه کنید.

ارزشیابی و تحلیل اطلاعات: یک زمینه موضوعی و گروه کاربرانی متمایز از تکلیف قبلی انتخاب کنید پرسش‌هایی کاملاً متفاوت با تکلیف اول طرح کنید. تاکید این تکلیف بر تولید یک محصول قابل استفاده برای یک گروه کاربر مشخص است. در حالی که تاکید تکلیف قبلی بر یافتن و توصیف منابع موجود با توجه به نیازها و رفتار اطلاع‌یابی کاربر بود. در این تکلیف ارزشیابی و تحلیل دقیق‌تری از نتایج اطلاعاتی که عرضه می‌شود لازم است. این ارزشیابی و تحلیل باید در گزارشی که تهیه می‌کنید معلوم گردد.

انجام پروژه: کاربری متقاضی محل‌یابی اطلاعاتی خاص و همچنین ارزشیابی و تحلیل داده‌ها بیابید. موارد زیر را انجام دهید:

- خواسته‌های اطلاعاتی کاربر خاص این پروژه را شرح دهید.

- دامنه و منظور نیاز اطلاعاتی را تعیین کنید.

- با کاربر فرمت دریافت اطلاعات را مشخص نمایید.

برای ارائه پروژه به موارد زیر توجه کنید.

- یک نسخه از گزارشی که برای کاربر تهیه می‌کنید، ضمیمه شود:

- فهرست از خواسته‌های اطلاعاتی که توسط شما و کاربر مشخص شده است، ارائه دهید.

- شرح مختصری در مورد روش جستجو و منابع مورد مشورت بنویسید.

خودتان را برای ارائه کلاسی آماده کنید. کلاس معیارهای داوری در مورد انواع محصولات تهیه شده را مشخص می‌کند. گروهی از دانشجویان هر محصول تهیه شده را از جهت سودمندی آزمایش می‌کند و اطلاعات ارائه شده را ارزشیابی می‌نماید. در نهایت پیشنهادات سازنده ارائه می‌دهد. استاد، هر پروژه را، با توجه به معیارهای معنی شده ارزشیابی می‌کند. برنامه‌ریزی و ارزشیابی سرویس اطلاعاتی جدید: گروهی، آژانسی و یا شرکتی نیازمند خدمات اطلاعاتی در یکی از زمینه‌های اطلاعاتی مورد علاقه‌تان مشخص کنید. وظیفه شما برنامه‌ریزی و طراحی سرویس جدید یا اصلاح سرویس موجود است. اگر این طراحی برای موسسه‌ای که واقعاً قصد انجام آن را دارد صورت گیرد، طبعاً اهمیت بیشتری پیدا خواهد کرد. انجام موفقیت آمیز پروژه نیازمند شناخت شما از موارد زیر است:

- محیط اطلاعاتی موجود (نوع کاربران، نوع خدمات موجود، نوع خدمات یا منابعی که مورد نیاز است).
 - نیازهای اطلاعاتی که توسط سرویس جدید برآورده خواهد شد.
 - ترکیب‌بندی کارکنان موجود یا پیش‌بینی شده.
 - کار شما پیش‌بینی، برنامه‌ریزی و تحقق‌آشنایی با سرویس جدید برای یک جامعه مشخص، از طریق تهیه گزارش پروژه به رئیس، مدیر اطلاع‌رسانی و یا هر کسی که مسئولیت قبول و مدیریت این سرویس را بعهده دارد. گزارش ارائه شده باید حاوی موارد زیر باشد:
 - تعریف و تشریح ماهیت و مشخصه‌های دقیق سرویس جدید.
 - تشریح چگونگی آشنایی و هماهنگی آن با ساختار سازمانی و سرویس‌های موجود (تامین آموزش و کارکنان مورد نیاز).
 - تهیه استدلال منطقی به منظور پذیرش و گنجاندن این سرویس.
 - ارائه اطلاعات مقایسه‌ای در مورد ارزش آن در قیاس با سرویس‌های مشابه.
 - تعیین تاثیر مالی آن، با قیمت‌گذاری کلیه ابعاد این سرویس (در مورد این مطلب که اگر مناسب باشد چطور هزینه‌ها جبران می‌شود نظر بدهید).
 - مکانیسمی برای ارزشیابی اثر بخشی سرویس جدید پیش‌بینی کنید.
- خودتان را برای معرفی کلاس آماده کنید. متنی در معرفی محیط اطلاعاتی، جامعه کاربران، نیازها، رفتار اطلاع‌یابی آنها و کارکنان خدمات بنویسید.

(ابتدا)

۳۰۴- سیاست اطلاعاتی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: —

شرح درس

بررسی مصوبات رایج سیاست اطلاعاتی با توجه به مباحث سیاسی و اقتصادی که بر زندگی روزمره شهروندان و متخصصان اطلاع‌رسانی تاثیر می‌گذارد. هدف درک مرکزیت اطلاعات در جامعه است که از طریق بحث‌هایی درباره سیاست عمومی در تولید، توزیع و استفاده از اطلاعات، صورت می‌گیرد. در این درس نشان داده می‌شود که چگونه فلسفه‌های مختلف در مورد حکومت، تعاریف مسایل خط‌مشی و ارزش اطلاعات، پیامدهایی در انتخاب سیاست اطلاعاتی دارند، بر مطالبی چون فاصله بین مقاصد و نتایج، منظور از سیاست و برنامه اطلاعاتی چیست و برای چه کسی معنی دارد، متمرکز می‌شود. چارچوب تحلیلی درس برای درک جایگاه ارزش‌ها در خط‌مشی عمومی، و این که چرا خط‌مشی‌ها مورد اعتراض واقع می‌شوند، مجامع خط‌مشی به عنوان سهام‌داران و همچنین مقاصد ابزاری، مادی و معنی‌دار خط‌مشی‌های عمومی، از روشی تفسیری در تحلیل خط‌مشی استفاده می‌کند.

در پایان دوره، دانشجویان در می‌یابند چرا فناوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات نتوانسته است تنش‌ها و تنگناهای بنیادی مربوط به حکومت و تعادل مناسب بین آنچه تحت عنوان خصوصی‌سازی و مسئولیت‌های عمومی مطرح است - و از آغاز بعضی از ملت‌ها با آن مواجه بوده‌اند - را بر طرف کند. این چارچوب تحلیلی را می‌توان برای مباحث خط مشی که سازمانها، موسسات و ملت‌ها با آن مواجه‌اند، بکار برد.

هدف‌های درس

- شناسایی مباحثی از سیاست‌های دشوار اصلی که کتبداران در این قرن با آن مواجه‌اند.
- توصیف تبعات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی زیربنای ملی اطلاعات (National Information Infrastructure) و زیر بنای جهانی اطلاعات (Global Information Infrastructure) اعم از این که در علایق عمومی بازتاب یابد یا نه
- آماده کردن برنامه‌ای برای کار مطمئن جهت دفاع یا اعمال نفوذ در مباحث عمده سیاست اطلاعاتی
- شناسایی و تعریف تحولاتی که در امور بنیادی خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی مانند خدمات جهانی، آزادی معنوی، حقوق مالکیت معنوی، خصوصی‌سازی، بی‌طرفی، آگاهی و حمایت روی داده است.

سرفصل‌ها

- سیاست اطلاعاتی چیست؟ سطوح سیاست اطلاعاتی کدام‌اند؟
- بنیادهای فلسفی و تاریخی سیاست اطلاعاتی.
- چگونه می‌توان سیاست اطلاعاتی را تدوین و اجرا کرد؟
- سیاست‌های اطلاعاتی موجود در کشور به ویژه در سطح ملی چیست؟
- چگونه می‌توان سیاست اطلاعاتی را نقد و بازنگری کرد؟
- زیر بنای ملی و جهانی اطلاعات (GII , NII) چیست؟
- تحول در جهت محیط دیجیتالی.
- قوانین عمده اطلاعاتی کدام‌اند؟
- قانون ارتباطات راه دور، خدمات جهانی، آزادی معنوی .
- تاثیر مالکیت معنوی و خصوصی‌سازی بر قوانین اطلاعاتی.
- آشنایی با سیاست‌های اطلاعاتی در کشورهای دیگر به ویژه در سطح ملی .
- آشنایی با سیاست اطلاعاتی در سطوح پایینتر در کشورهای دیگر (به عنوان مطالعه موردی).
- تاثیر زمینه (Context) بر سیاست اطلاعاتی یک کشور.
- تحلیل نظام یافته سیاست اطلاعاتی در چهار چوب ابزار سه‌گانه محتوا/ فرایند/ زمینه

کتاب درسی

Colebatch, H. K. 1998. Policy . Minneapolis: University of Minnesota press.

Yanow, D. 2000. Conducting Interpretive Policy Analysis (Qualitative Research Methods V.47) . Thousand Oaks, CA: Sage Publications. Majchrzak, A. 1984. Methods for Policy Research. Newbury park. CA: Sage Publications.

منابع پیشنهادی

Hill, Michael W. 1994. National Information Policies and Strategies: an overview and bibliographic survey. London: Bowker.

Stone, D. 1997. Policy Paradox: the art of political decision making. 2nd ed. New York W.W. Norton & Company. Part III (Policy Solution)

Dunn, W. 1994. Public Policy Analysis: an introduction. 2nd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Feldman, M. S. 1989. Order Without Design: information production and policy making. Stanford, CA: Stanford University Press. Chapters 1 , 2 , 10 & 12

Givens . B .2001. A Review of Current Privacy Issues. San Diego, CA: Privacy Rights Clearinghouse.

<http://www.pivacyrights.org/>

Center for Democracy and Technology

<http://www.cdt.org/privacy>

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- هر دانشجو باید هر هفته یک مقاله در مورد سیاست اطلاعاتی انتخاب و آن را از جهت تاثیر در خدمات کتابداری و اطلاعاتی بررسی نقادانه نماید، بررسی خود را همراه با اصل مقاله تحویل دهد.
- تهیه گزارش تحلیلی از تاثیر مقررات جاری بر کتابخانه‌ها، کتابداران و خدمات اطلاعاتی
- مطالعه موردی یکی از خط‌مشی‌های اطلاعاتی موجود
- انجام پروژه: طراحی سیاست اطلاعاتی در سطح ملی / منطقه‌ای / سازمانی

(ابتدا)

۳۰۵- تحلیل و طراحی نظام‌ها

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: ۱۰۱، ۲۰۴

شرح درس

این درس دیدگاهی روشن و جامع از فرایندهایی که در تکوین نظام‌های اطلاعاتی دخالت دارند، فراهم می‌آورد. فهم این فرایندها برای هر فرد که در سازمانی با محیط اطلاعاتی غنی و فشرده کار می‌کند، ضرورت دارد. برای کسب بهترین مزایای فناوری‌های اطلاعات، داشتن توانایی‌ها و محدودیت‌های آنها و کاربرد این دانش در مسائلی از سازمان که نیاز به راه‌حل دارد، لازم است. این درس بر مبنای رویکرد رفتاری در نظام‌های اطلاعاتی ارائه می‌شود. فرض اصلی بر این است که نظام‌های اطلاعاتی باید آن گونه طراحی شوند که با نیازهای کاربران منطبق باشند و نه بالعکس.

هدف‌های درس

- در پایان ترم دانشجویان باید دانش و مهارت‌های لازم را برای موارد زیر کسب کرده باشند:
- در سطح عملی، فهم تکوین نظام‌ها از مرحله آغازین تشخیص احتیاجات کاربر تا ارزشیابی نهایی نظام اطلاعاتی مستقر.
- ارائه تحلیل‌هایی - شفاهی و کتبی - از موارد مربوط به تکوین نظام‌های اطلاعاتی.

- تحلیل، تلفیق و کاربرد درک مفهومی از مسائلی سازمانی که با نظام اطلاعاتی حل می‌شود.
- درک اصول عملی پایه در برنامه‌ریزی و اجرای موفقیت آمیز پروژه.
- کار با گروه در پروژه تحلیل نظام‌ها.

سرفصل‌ها

- نظری اجمالی به تحلیل و طراحی نظام‌ها
- تحلیل گر به عنوان مدیر پروژه
- رویکردهای توسعه نظام
- مطالعه احتیاجات نظام
- الگو سازی احتیاجات نظام: رویدادها و اشیاء (Events & Things).
- رویکرد سنتی در مقابل رویکرد شی گرا برای احتیاجات نظام
- ابزارهای مدیریت پروژه نظام
- محیط‌ها، جایگزین‌ها و تصمیمات
- ملاحظات طراحی
- تعیین ورودی‌ها و خروجی‌ها
- منابع
- جایگزین رویکردهای توسعه
- اجراء، تبدیل و پشتیبانی
- گزارش پروژه

کتاب درسی

Satzinger, John w.w., Robert Jockson & Stephen D. Burd. 2000. Systems Analysis and Design in Changing Word.

منابع پیشنهادی

Beyer, H. & Holtzblatc. 1998. Contextual Design; defining custom-centered system. San Francisco, CA: Morgan Kaufmann.

Dennis, Alan & Barbara Haley Wixom. 2000. system Analysis and Design. John Wiley.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

بررسی و تحلیل سایت (تکلیف فردی): Amazon.com (ویا سایتی مشابه) را از جهت مفاهیم تجاری (فرصت‌های بازار، محصولات و خدمات ارائه شده، رقابت، استراتژی برای دستیابی به موقعیت برتر و....) بررسی و تحلیل کنید و گزارشی در ۲-۳ صفحه تهیه نمایید

تحلیلی از یک نظام اطلاعاتی و طراحی مناسب نظامی جایگزین (تکلیف گروهی): این نظام ممکن است شیوه دستی باشد که نیاز به اصلاح دارد، یا نظام دستی که نیازمند خودکارسازی است و یا شیوه‌ای خودکار که نیاز به اصلاح دارد. هر گروه باید خلاصه طرح تحقیق (۱-۲ صفحه) شامل مأموریت، هدف‌های عینی نظام مورد نظر و سازمان مادر را همراه با ۱ سامی افراد گروه در تاریخ تعیین شده تحویل دهد.

در یکی از جلسات میانی ترم که تعیین خواهد شد هر گروه ۷ تا ۱۰ دقیقه فرصت دارد تا پروژه خود را معرفی کند. پس از

هر معرفی دانشجویان حاضر نکات مبهم و مطالبی را که یادداشت کرده‌اند به منظور روش شدن بهتر مطلب و رفع کاستی‌ها به بحث می‌گذارند. گروه نکات بحث شده را جهت بررسی، اعمال و یا رفع نقائص یادداشت خواهد کرد. پروژه نهایی که تکمیل شده معرفی کلاسی است باید در زمان مقرر تحویل داده شود. متن پروژه باید حداقل ۱۰ صفحه باشد که همراه با ضامائم ارائه گردد. در انجام پروژه لازم است روش‌های کمی و کیفی در گردآوری اطلاعات رعایت شود. از ابزار تحلیل نظام پیش‌آزمون صورت گیرد و از یافته‌ها و بازنگری‌ها گزارش داده شود.

(ابتدا)

۳۰۶- کتابخانه‌های دیجیتالی

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: ۲۰۱، ۲۰۲

شرح درس

مباحث بنیادی، مسائل و رویکردهای کتابخانه‌های دیجیتالی، تلاش‌ها و اندیشه‌های متفاوت در برخی زمینه‌ها، گوناگونی مجموعه‌ها، سازماندهی، دسترسی و استفاده از کتابخانه‌های دیجیتالی، زیر ساخت فنی، مباحث اجتماعی - اقتصادی، ادغام منابع، ارتباط با کتابخانه‌های رایج سنتی. طرح‌های جاری به عنوان ابتکار عمل‌ها

هدف‌های درس

ارائه پایه کاملی برای فهم، ارزشیابی و کار با انواع وسیعی از کتابخانه‌های دیجیتالی بر اساس تعریف زیر: کتابخانه‌های دیجیتالی سازمان‌های هستند که به تهیه منابع، از جمله کارکنان متخصص، برای انتخاب، ساخت، ارائه دسترسی، تفسیر، توزیع و حفظ کامل می‌پردازند و دوام مجموعه کارهای دیجیتالی را در طول زمان تضمین می‌کنند، به نحوی که به راحتی و به صورت اقتصادی به وسیله یک گروه مشخص یا مجموعه‌ای از گروه‌ها در دسترس است.

سرفصل‌ها

کتابخانه دیجیتالی چیست؟ چگونه بوجود آمده است؟ رابطه بین کتابخانه‌های دیجیتالی و شبکه‌ها چیست؟

تعریف کتابخانه دیجیتالی، تاریخچه و سابقه

تفاوت در تعاریف، هواداران، انتظارات، دیدگاه‌های اولیه و واقعیت‌های جاری

بازنمود فنی محتوای کتابخانه‌های دیجیتالی: متن: تصویر، چند رسانه‌ای

شناخت فرم‌ها و فرمت‌ها

درک مباحث فنی

بازنمود و تجسم دانش

سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتالی

توزیع موجودی روی اینترنت

فراداده و هسته دوبلین

کتابخانه‌های دیجیتالی و محافظت: آرشیوها روی وب

کتابخانه‌های دیجیتالی و آرشیوها

مباحث محافظت

مباحث اجتماعی و اقتصادی کتابخانه‌های دیجیتالی

قابلیت استفاده

اقتصاد نشر، دسترسی و تجارت

دارایی معنوی

ملاحظات فرهنگی و زبانی

خط مشی، دسترسی جهانی و اثر آن بر نهادهای اطلاعاتی

کتاب درسی

Lesk, Michael. 1997. Practical Digital Libraries: books, bytes and bucks. San Francisco, CA: Morgan Kaufmann Publishers.

منابع پیشنهادی

Borgman, Christine. 2000. From Gutenberg To The Global Information Infrastructure: Access To Information in The Networked World. Cambridge, MA: MIT Press.

Arms, William Y. 1995. Key Concepts in The Architecture of The Digital Library. D-Lib Magazine . Available:
<http://www.dlib.org/dlib/February97/cnri/02arms1.htm>

NISO/CLIR/RLG. 1999. Technical Metadata Elements For Images Workshop. Washington DC: National Information Standards Association. Available:
<http://www.niso.org/image.htm>

National Historical Publications and Records Commission. 1999. Research Issues in Electronic Records. Washington DC: National Archives and Records Administration. Available:
<http://www.nara.gov/nhprc/eragenda.html>

Webers, H. & Dvrr, M. 1997. Digitalization as a Means of Preservation? Amsterdam European Commission on Preservation and Access. Available:
<http://www.clir.org/pubs/reports/digpres/digpres.html>

American Library Association. Association for Library Collection & Technical Services (ALCTS). Task Force on Metadata and Cataloging Rules. 1998. Committee on Cataloging: Description and Access. Task Force on Metadata and The Cataloging Rules: Final Report . Available:
<http://www.ala.org/alcts/organization/ccs/ccda/tftei2.html>

Anderson, Elizabet, et al. 1998. Digitizing Legacy Documents: a knowledge-based preservation project. Fermi National Accelerator Laboratory. Available:
<http://www.ifla.org/documents/libraries/net/tm2056.pdf>

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

- معرفی منابع: تهیه رئوس مطالب/ چکیده/ یادداشت قبل از هر جلسه از منابعی که تعیین خواهد شد.

- کار گروهی و ارائه کلاسی: هر ارائه باید شامل موارد زیر باشد:

۱ - معرفی مسئله یا مبحثی که گروه انتخاب می‌کند

۲- با تصاویر نشان داده شود که این مسئله چگونه در کتابخانه‌های دیجیتالی ظاهر می‌شود.

۳ - پاسخ‌ها و راه‌حلهایی که محققان و متخصصان تلاش کرده‌اند در این زمینه بیابند (با ذکر استنادها به اسامی افراد یا سازمانها)

۴ - نتیجه یا راه حل مطلوب و آینده‌نگری در مورد آنچه ممکن است روی دهد.

۵ - تهیه چکیده‌ای در یک یا ۲ پاراگراف از نمای کلی و نکات مهم ارائه شده در کلاس و تحول آن به مدرس مربوط

۶ - فهرست منابع چاپی و الکترونیکی که گروه مورد استفاده قرار داده است.

- انجام پروژه: کار روی موضوع مورد علاقه به صورت (۱) اجرای یک پیش نمونه از کتابخانه‌های دیجیتالی و (۲) ارائه طرح تحقیق در مورد یکی از مباحث فنی، اجتماعی و اقتصادی در جریان، مانند:

۱ - اجرای مجموعه‌ای تصاویر الکترونیکی نشان دهنده مطلبی خاص

۲ - مطالعه ارزش در مقایسه دو نظام اطلاعاتی موجود

۳ - تهیه متنی راهنما در مورد مباحث مالکیت معنوی مربوط به یک کتابخانه دیجیتالی خاص

۴ - تهیه طرح تحقیق در مورد یک مجموعه آرشیوی شامل شرح جامع مجموعه‌ای که باید دیجیتالی شود، فهرستی روی سایت ترسیم کننده ساختار کلی مجموعه، شرحی از عملکردهای دستیابی (مستند شده با اطلاعاتی در مورد استفاده ای که از مجموعه انتظار می‌رود). ارائه تصاویری پیش نمونه از مجموعه و پیشنهاداتی در مورد محافظت از مجموعه در دهسال آتی.

(ابتدا)

۳۰۷ - طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی کاربرمدار(۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: ۲۰۱، ۲۰۲

شرح درس

این درس آموزش‌های لازم را هم در اصول بنیادی و هم روش‌شناسی کاربرمدار طراحی پایگاه اطلاعاتی فراهم می‌آورد. با مقدماتی در مورد تحلیل جریان اطلاعات بر اساس وظایف و عملکردها شروع می‌شوند، سپس به جداسازی فراداده و سازمان اولیه داده که در الگوسازی استفاده می‌شود، می‌پردازد. به دنبال آن ویژگی‌های نیازها آموزش داده می‌شود و دانشجویان توصیف‌های پروژه‌شان را که مبتنی بر تحلیل عمیق مسائل طراحی است، بوجود می‌آورند. این مطلب با بحث‌هایی در مورد مدل رابطه‌ای (Relational model) و برگردان مدل‌های داده‌ها به طرح‌وارهها (Schemata) دنبال می‌شود. در این مرحله توجه به سمت وظایف طراحی شامل پرسش‌ها، فرم‌ها و تهیه گزارش معطوف خواهد شد. بعد از آن که طراحی پیش نمونه (Prototype) صورت می‌گیرد، دانشجویان ارزشیابی نظام در مقیاس کوچک را انجام خواهند داد. پس از آن دانشجویان در مورد مباحث چرخه حیات اطلاعات و نگهداری پایگاه داده‌ها خواهند آموخت.

هدف‌های درس

- یادگیری اصول اولیه مدل‌سازی داده‌ها

- بسط دانش روش‌شناسی‌های کاربرمدار

- کاربرد مدل‌سازی رابطه‌ای در طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی

- کسب تجربه در ابزار رایج طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی

- ایجاد پایگاه اطلاعاتی و انجام ارزیابی

سرفصل‌ها

- نمای کلی نظام‌های پایگاه‌های اطلاعاتی

آشنایی با مفاهیم پایگاه اطلاعاتی

نظام پایگاه اطلاعاتی: از نظام‌های فایل تا نظام‌های شی‌گرا (Object-oriented systems)

برنامه‌ریزی پایگاه اطلاعاتی و ویژگی نیازها

جریان داده‌ها - ایجاد فراداده، بحث هسته دوبلین (Dublin Core Metadata) و ارتباط بین موجودیت داده‌ها (Data entities)

مدل منطقی پایگاه‌های اطلاعاتی: نظام‌های رابطه‌ای (Relational systems)

مدل داده‌ها در تبدیل به طرح‌واره‌ها

طراحی پایگاه اطلاعاتی ساده با (SQL) (Structured Query Language)

صفحه وب مقدماتی و طراحی فرم بازیابی اطلاعات

کاربرد های پایگاه اطلاعاتی

مدیریت پایگاه اطلاعاتی

طراحی نظام و پایگاه‌های اطلاعاتی توزیع شده (Distributed databases)

نظام‌های خدمت‌دهنده - خدمت‌گیرنده (Client-Server systems)

کتاب درسی

Rob, Peter & Carlos Cornel. 1996. Database Systems: design, implementation & management. Wood Engle Cliffs, WJ: Prentice Hall.

منابع پیشنهادی

McFadden, Fred; Jeffery Hoffer & Mary Prescott. 1999. Modern Database Management. Reading , MA: Addison-Wesley.

Ensor, Dave & Tan Stevenson. 1997 Oracle Design , O`Reilly

Danesh, Arman, Kristin Aileen Motlagh & Raymond Camden. 2001. Mastering Cold Fusion 5.

تکلیف درسی

طراحی یک پایگاه اطلاعاتی: در طراحی پایگاه اطلاعات به نکات زیر توجه شود:

- هدف از این پایگاه اطلاعاتی چیست؟

- چرا به آن احتیاج دارید؟

- از این پایگاه اطلاعاتی چه انتظاری دارید.

- چه اطلاعاتی را می‌خواهید ذخیره کنید

- نمونه‌هایی از مدارک موجود در این زمینه را ارائه دهید

- از مدارکی که ذخیره می‌شود چه استفاده‌ای خواهد شد

- آیا می‌توانید فهرستی از پرسش‌هایی که مایلید در زمان استفاده از این پایگاه اطلاعاتی پاسخ داده شود، تهیه کنید؟
- لطفاً نکاتی مانند خصوصی سازی، محرمانه بودن، رضایت کاربر، امنیت، کارایی، آسانی استفاده و غیره را در نظر داشته باشید.

(ابتدا)

۳۰۸- مدیریت پایگاه اطلاعاتی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: ۳۰۷

شرح درس

این درس به استفاده نظام‌های مدیریت پایگاه اطلاعاتی (Database Management Systems: DBMS) برای حل مسائل ذخیره، مدیریت و بازیابی اطلاعات در سازمانها - از کاربردهای فردی تا مشارکتهای وسیع، مانند مدیریت اطلاعات پژوهش - می‌پردازد. ترکیبی از جنبه‌های عملی DBMS با بحث‌های نظری بیشتر از روش‌شناسی‌های طراحی پایگاه اطلاعاتی و منطق‌های درونی نظام‌های پایگاه اطلاعاتی در این درس ارائه می‌شود. در بخش عملی این درس از دانشجویان خواسته خواهد شد پایگاه اطلاعاتی خود را طراحی کنند و آن را در DBMS های مختلف که در نظام‌های کامپیوتری متفاوت اجرا می‌شود به انجام برسانند. در بخش نظری، طراحی انواع عمده مدل‌های DBMS (سلسله مراتبی، شبکه‌ای، رابطه‌ای و شی‌گرا) امتحان می‌شود. در مورد اصول و مسائل طراحی، عملکرد و نگهداری پایگاه اطلاعاتی در هر مدل داده‌ای بحث خواهد شد.

هدف‌های درس

دانشجویان استفاده از زبان پرسش ساختمان (SQL) را یاد می‌گیرند. با مدل‌های مختلف نظام مدیریت پایگاه اطلاعاتی (سلسله مراتبی [Hierarchic model]، شبکه‌ای، رابطه‌ای و شی‌گرا) آشنا می‌شوند. چگونگی طراحی نظام مدیریت پایگاه اطلاعاتی را فرا می‌گیرند و کاربرد نظام‌های مدیریت پایگاه اطلاعاتی را در سازماندهی اطلاعات به ویژه در محیط‌های شبکه‌های سازمانی می‌آموزند.

سرفصل‌ها

مدل‌های داده‌ها: رابطه‌ای، شبکه‌ای، سلسله‌مراتبی، شی‌گرا، شی‌گرا - رابطه‌ای
برنامه‌ریزی پایگاه اطلاعاتی و طراحی مفهومی سازماندهی اطلاعات در پایگاه اطلاعاتی (طراحی منطقی پایگاه اطلاعاتی)
سازماندهی فیزیکی داده‌ها و روش دستیابی
سازماندهی فیزیکی داده‌ها و روش دستیابی
پالایش طراحی پایگاه اطلاعاتی: معرفی زبان پرسش ساختمان.
رابطه زبان پرسش ساختمان و DBMS
طراحی جداول با الزامات مناسب، تدوین و اجرای زبان پرسش ساختمان.
زبان‌های پرسش و کارماهرانه باداده‌ها
زبان پرسش ساختمان برای بازیابی اطلاعات، معرفی کلدفیوژن (Cold Fusion)
معرفی Oracle، روز آمد کردن داده‌ها و پرسش‌های مقدماتی با زبان پرسش ساختمان

مدل داده‌های شی‌گرا و دیگر نظام‌های پایگاه‌های اطلاعاتی
نظام‌های مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی شی‌گرا - رابطه‌ای
پایگاه‌های اطلاعاتی شی‌گرا و کاربرد آنها
روش شناسی ارزیابی نظام

کتاب درسی

McFadden, Fred R. & Jeffrey Hoffer. 1999. Modern Database Management. 5Th ed. Reading, Mass: Addison – Wesley. ISBN 0-8053-6054-9

منابع پیشنهادی

Atre, S. 1985. Database: structured techniques for design, performance & management. 2nd ed. Menlo Park, CA: Benjamin/ Cumming Publishing.

Kroenke, David M. 1999. Database Processing: fundamentals, design, implementation. 7Th ed. NJ: Prentice Hall.

Koneman, P. 2001. Advanced Projects for Microsoft Access 2000. NJ: Prentice Hall.

نمونه‌ای از تکالیف درسی

- طراحی پایگاه اطلاعاتی در محیط ACCESS / ORACLE: گزارش پایگاه اطلاعاتی شامل:
- ۱ - توصیف پایگاه اطلاعاتی شامل ۵-۲ صفحه در معرفی زمینه‌ای که در آن طراحی شده است و کاربردهای آن
- ۲ - فرهنگ داده‌ها
- ۳ - دیاگرام رابطه‌ها
- ۴ - تهیه حداقل ۵ پرسش از پایگاه اطلاعاتی که بتواند کاربردهای آن را به نمایش بگذارد
- فرم‌های زبان پرسش ساختمان (SQL) همراه گزارش ارائه شود
- ۵ - ایجاد فرم‌های ورود اطلاعات برای هر یک از جداول پایگاه اطلاعاتی و چاپ آنها
- ۶ - حداقل ۳ گزارش نشان دهنده اطلاعات جداول و پرسش‌ها از پایگاه اطلاعاتی تهیه و ضمیمه کل گزارش شود

(ابتدا)

۳۰۹ - طراحی رابط کاربر

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: انتخابی

پیش نیاز: ۲۰۲

شرح درس

پژوهش‌های طراحی رابط کاربر یا تعامل انسان و کامپیوتر (Human Computer Interaction: HCI) به پی‌شرفت تکنولوژی اطلاعات که سازگار با نیازهای کاربران است مربوط می‌شود و از زمینه‌هایی از علوم کامپیوتر، روانشناسی، اطلاع‌رسانی، ارگونومی، جامعه‌شناسی، طراحی گرافیکی و آموزش که در آن سهیم‌اند، پدید آمده است. محققان HCI، استفاده کنندگان و گروه‌ها را به عنوان موجوداتی اجتماعی و روانشناختی دارای مقاصد، نگرش‌ها، ظرفیت‌ها، مسئولیت‌ها و

علائق، مورد بررسی قرار می‌دهند. در مطالعه استفاده کنندگان در مورد روشی که توسط آن کارهای اطلاعاتی انجام می‌شود، چگونه اطلاعات ساخته و متصور می‌شود، چگونه تجربه قبلی بر تعامل‌های جاری تأثیر می‌گذارد و چگونه کاربران بر اثر زمان تغییر می‌کنند، فرا می‌گیریم. درک این فرایندها مرکز طراحی رسانه‌ها و ابزارهای جدیدی است که استفاده انسان را پشتیبانی می‌کنند، یادگیری انسان را بالا می‌برند، ارتباط را افزایش می‌دهند و به پیشرفت‌های مقبول تکنولوژی‌کی بیشتر در سطوح فردی و اجتماعی می‌انجامد.

هدف درس

در پایان درس دانشجویان باید بتوانند:

- آگاهی از دامنه مباحث کاربر را که به تعیین پذیرش انسانی و سازمانی تکنولوژی مربوط می‌شود به معرض نمایش بگذارند.
- از اقتباس اصول کاربر مدار در طراحی، اجرا و کاربرد تکنولوژی مورد منسجمی بسازند.
- انواع ورودی‌های کاربر مدار در فرایند طراحی را تشخیص و شرح دهند.
- قادر به شناسایی و استفاده از بنیاد علمی تعامل انسان و کامپیوتر در مباحث نظری و علمی باشند.
- برای هر تکنولوژی اطلاعات طرح‌های معتبر و قابل اطمینان جهت ارزشیابی قابلیت استفاده ایجاد کنند.

سرفصل‌ها

- تعامل انسان و کامپیوتر (HCI) چیست و چرا اهمیت دارد.
- از رابط تا تعامل: دیدگاهها، چارچوب‌ها و درس‌ها
- رابط کاربر خوب چیست: رهنمودها، سبک‌ها و گواه
- مهندسی قابلیت استفاده
- ارزشیابی راهبردها جهت طراحی رابط مفید
- ماورای مهندسی قابلیت استفاده. درک کاربر (قسمت اول) شناخت انسان (Human Cognition)
- درک کاربر (قسمت دوم) تفاوت‌های فردی: شخصیت، نگرش و سن
- درک کاربر (قسمت سوم) یادگیری، خطاها و مهارت‌آموزی
- محیط یادگیری: اجرا و مقاومت در برابر تکنولوژی جدید
- فرایند طراحی (قسمت اول) اصلاح تکنولوژی از طریق طراحی کاربر مدار
- فرایند طراحی (قسمت دوم) درک نحوه تفکر طراحان
- موردپژوهی
- اخلاقیات در طراحی نظام‌های اطلاعاتی برای کاربران

منابع درسی

Baecker, R. et al. 1995. A Historical Intellectual Perspective. In: Baecker, R., J. Grudin, W. Buxton and S. Greenberg, eds. Readings in Human. Computer Interaction, Toward The Year 2000. N.Y. Morgan-Kaufman, 35-47.

Shneiderman, B. 1997. Human Factors of Interactive Software. In: Designing The User Interface: strategies for effective human-computer interaction, Addison-Wesley, 1-37.

Norman, D. 1988. The Psychology of Everyday Actions. In Norman, ed. The Psychology of Everyday Things. New York: Basic Books, 34-53.

(This book is also titled The Design of Everyday Things in more recent editions)

Johnson, J. et al. 1995. The Xerox Star: a retrospective. In: Baecker, R., J. Grudin, W. Buxton, and S. Greenberg, ed. Reading in Human-Computer Interaction, Toward The Year 2000. NY: Morgan-Kufman, 53-70.

Tractinsky, W. 1997. Aesthetics and Apparent Usability: empirically assessing cultural and Methodological Issues. In: Proceedings of ACM HCI 97 Conference on Human Factors in Computing Systems, V. 1.115-122.

Bailey, S. 1993. Interactive Methodology and Designer Training in Human Computer Interface Design. In: Proceedings of ACM Inter CHI 93 Conference on Human Factors in Computer Systems, 198-205.

Nielsen J. 1993. What is Usability? In Usability Engineering. Cambridge MA: Academic Press. 23-48.

نمونه‌هایی از تکالیف درسی

معرفی منابع: انتخاب ۲ منبع در زمینه تعامل انسان و کامپیوتر و معرفی آن به کلاس از تمام دانشجویان انتظار می‌رود با مطالعه منابع تعیین شده در بحث کلاسی مشارکت کنند.

تهیه یادداشت‌های روزانه: هدف این تمرین تمرکز دانشجو بر تحلیل تعامل از نمونه‌های واقعی و ارتباط این تحلیل با متون تعامل انسان و کامپیوتر است. از دانشجو انتظار می‌رود در طول ترم حداقل ۱۰ نمونه را براساس معیارهای زیر یادداشت و معرفی کند:

ارتباط - آیا به مسائل تعامل انسان و کامپیوتر مربوط می‌شود

توصیف - آیا خواننده می‌تواند مسئله را به روشنی مجسم کند

نظریه - چگونه این مسئله به متون تعامل انسان و کامپیوتر مربوط می‌شود.

پیشنهاد - چگونه ممکن است این مسئله حل شود

اطلاعات هر نمونه باید بین ۱ - ۴ صفحه باشد.

بررسی عملکرد: دانشجو سهم خود را در بالابردن فهم افراد (در درجه اول همکلاسی‌ها) از تعامل انسان و کامپیوتر و یا اصلاح تجربه کلی درس در طول ترم، بطور خلاصه بیان می‌کند. در این تمرین دانشجو این شانس را دارد که بهترین کار خود را مشخص نماید و این که در آینده مایل است در چه قسمتی پیشرفت کند. مدرس پس از مطالعه نوشته‌های دانشجویان، آن‌ها را به بحث می‌گذارد، این بحث‌ها می‌تواند به صورت کلاسی، وصل - خط، ارسال پست الکترونیکی (e-mail)، ایجاد وب سایت و غیره انجام شود.

انجام پروژه (فردی/گروهی): هدف پرورش توانایی دانشجو در پرداختن به موضوعی در حیطه تعامل انسان و کامپیوتر به صورتی عمیق و منسجم است به طوری که گویی مطلبی را جهت انتشار آماده می‌کند. از دانشجو انتظار می‌رود که ارتباط مسئله را با تعامل انسان و کامپیوتر نشان دهد و نتایج را در قالبی خوانا با ذکر منابع و مآخذ ارائه نماید.

2 - Hyper Text

3 - Spread Sheets

۴ - ابویی اردکانی، محمد. ۱۳۸۰. طراحی فرایند دوره‌ها ی آموزشی کوتاه مدت. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. ص ۴۳ - ۴۵. (توزیع محدود)

5- Usability

6- Automated web usability evaluation

7- Evidence

(ابتدا)

واژه‌نامه

Active models	مدل‌های فعال، انگاره‌های فعال
Actual research	تحقیق حقیقی
Almanac	سالنما
Associative retrieval	بازیابی همانند
Authority control	کنترل مستند
Bar charts	نمودارهای میله‌ای
Behavioral perspectives	دیدگاه‌های رفتاری
Benchmark	افزارسنجی (سنجیدن کارائی سخت افزار و یا نرم افزار)
Bibliographic instruction	آموزش کتابشناختی
Bibliographic utility	بنگاه کتابشناختی
Bibliometrics	کتابسنجی
Biovariate displays contingency tables	جداول توافقی نمایش‌های دو متغیره
Boolean approaches	رویکردهای بولی
Central Tendency	تمایل به مرکزیت
Checklist	لیست کنترل
Chi - squar	خی دو
Client- server systems	نظام‌های خدمت‌گیرنده - خدمت‌دهنده
Clustering Techniques	روشهای خوشه‌بندی
Cold Fusion	بسته نرم افزاری کلد فیوژن
Collection Fusion	آمیختگی مجموعه
Command-driven IR system	نظام بازیابی اطلاعات فرمان بر
Correlation	همبستگی
Cost-benefit analysis	تحلیل هزینه - فایده
Data abstraction	جداسازی داده‌ها
Database Management System (DBMS)	نظام مدیریت پایگاههای اطلاعاتی
Data entities	موجودیت‌های داده‌ها

Directory	راهنما
Descriptive statistics	آمار توصیفی
Dispersion	پراکندگی
Display	صفحه نمایش، نمایشگر
Distributed databases	پایگاههای اطلاعاتی توزیع شده
Database Management System MBS →	
Documentary domain	حیطه اسنادی
Documentary scope	دامنه اسنادی
Dublin Core	هسته دوبلین
Equity	بی طرفی
Evidence	سند، شاهد
Exploratory analysis	تحلیل اکتشافی
Exhaustively of indexing	جامعیت نمایه سازی
Feed back loop	حلقه بازخورد
Filtering methods	روش های پالایش
Function	تابع
Handbook	دستنامه
HCI	تعامل انسان و کامپیوتر
Heuristic evaluation	ارزشیابی اکتشافی
Histogram	نمودار ستونی
Inference models	مدل های استنتاجی
Inferential Statistics	آمار استنباطی
Information appliances	تجهیزات اطلاع رسانی
Infrastructure	زیر ساخت
Interactive information retrieval	بازیابی تعاملی اطلاعات
Interface metaphors	ایماژهای رابط
Intermediary	میانجی اطلاعات
Journal ranking method	روش رتبه بندی مجله
Large-Scale Integration (LSI)	مجتمع سازی با تراکم بالا
Liability	تعهد
Link	رابط
Locator	جای نما
Large-Scale Integration LSI →	
Mean	میانگین
Median	میانه
Meta-crawlers	ابزار فرا جستجو

Navigation	ردیابی
Neural Networks	شبکه‌های عصبی
Neurolinguistic Programming (NLP)	برنامه‌ریزی حسی – زبانی
Neurolinguistic Programming NLP →	
Non-Textual materials	مواد غیرمتنی
Normal Probability curve	منحنی احتمال نرمال
Null hypothesis	فرضیه پوچ
Object-oriented systems	نظام‌های شی‌گرا
Output ranking	رتبه‌بندی خروجی
Passive models	مدل‌های پذیرا. انگاره‌های پذیرا
Pathfinder	ره‌یاب
Personas	چهره‌ها
Precision	دقت
Research interview	مصاحبه پیش از جستجو
Preservation	حفظ، محافظت
Probabilistic models	مدل‌های احتمال
Prototype	پیش‌نمونه
Research interview Question negotiation→	
Prerequisite	پیش‌نیاز
Reaction paper	گزارش بازتاب
Recall	بازیافت
Relational model	مدل رابطه‌ای
Relational modeling	مدلسازی رابطه‌ای
Relational systems	نظام‌های رابطه‌ای
Relevance	ارتباط
Reliability	قابلیت اطمینان
Representation	بازنمود
Scatter plots	نمودارهای پراکنش
Schemata	طرح‌واره‌ها
Search interface	رابط جستجو
Semantic relationships	رابطه‌های معنایی
Semiotics	نشانه‌شناختی
Server-browser systems	سیستم‌های سرویس‌دهنده – تورق‌گر
Software logging	راه اندازی نرم افزار
Sorting	مرتب سازی
Structured Query Language SQL→	

String indexing	نمایه سازی رشته‌ای
Statistical significance	اعتباری آماری
Structured Query Language (SQL)	زبان پرسش ساختمانده
Style manual	دستورنامه سبک
Surrogate	جانشین مدرک
Surrogate record	رکورد جانشین
Survey research	تحقیق پیمایشی
User interface	رابط کاربر
Validity	اعتبار
Vector space models	مدل‌های بردار فضایی
Vendor	فروشنده اطلاعات
Vocabulary control/management	کنترل واژگان
Web log	دفتر وقایع وب، رخدادنامه وب
Wireframing modes	حالت‌های توری، وضعیت سیم‌چین‌شده
Wrap –up	خلاصه
Yearbook	سالنامه

گزارش نهایی طرح پژوهشی: طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛

مجرى: لیلا مرتضائی؛ اردیبهشت ۱۳۸۱

کتابنامه

- آقازاده، محرم و محمد احدیان. ۱۳۷۷. راهنمای عملی برنامه‌ریزی درسی. تهران: نوپردازان- پیوند.
- آموزش کتابداری در ایران. ۱۳۷۲. پیام کتابخانه. سال سوم. ش ۴ (زمستان): ۴-۵۴.
- ابویی اردکانی، محمد. ۱۳۸۰. طراحی فرایند دوره‌های آموزشی کوتاه مدت. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (توزیع محدود).
- برنامه دوره کارشناسی ارشد مدیریت نظام‌های اطلاع‌رسانی، تهیه و تدوین رحمتا له فتاحی ۸۰/۸/۸ (پیشنهادی جهت راهاندازی دانشکده فناوری و مدیریت اطلاعات دانشگاه تربیت معلم تبریز).
- بهشتی، جمشید. برنامه‌های درسی مطالعات اطلاع‌رسانی. ترجمه محمد حسین دیانی. کتابداری و اطلاع‌رسانی: فصلنامه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، جلد چهارم. ش ۱ (بهار ۱۳۸۰): ۱۲۰-۱۳۰
<http://www.gslis.mcgill.ca/beheshti/alacais4.html>
- جعفرنژاد، آتش. ۱۳۷۹. بررسی امکانات موجود گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های ایران برای آموزش تکنولوژی اطلاعات به دانشجویان. فصلنامه کتاب. (زمستان): ۱۰-۳۵.
- حریری، مهرانگیز. ۱۳۷۴. تحلیلی بر نیازهای آموزشی کتابداران علوم پزشکی در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ش ۱ (۱۳۷۴): ۶۱-۷۳.
- دستمالچی، مهین. ۱۳۶۹. تحلیلی بر سیستم و نیازهای آموزشی خدمات اطلاع‌رسانی در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت اطلاع‌رسانی و خدمات پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- فتاحی، رحمت‌اله. ۱۳۸۰. دوره دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ ملاحظات پیرامون شرایط، ویژگی و ملزومات نظری و کاربردی این مقطع و شایستگی‌های دانش‌آموختگان آن. کتابداری و اطلاع‌رسانی: فصلنامه کتابخانه مرکزی مرکز اسناد آستان قدس رضوی. جلد چهارم. ش ۱ (بهار).
- فرحی، سهیلا. ۱۳۷۵. بررسی وضعیت آموزش کتابداری در ایران، با تأکید بر مراکز آموزشی مستقر در تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی.
- کیانی‌خوزستانی، حسن. ۱۳۷۶. نظام آموزش کتابداری در دانشگاه‌های ایران در دو دوره قبل و پس از انقلاب اسلامی و نکات لازم در اصلاح و بهبود وضعیت موجود. پیام کتابخانه. دوره هفتم، ش ۲ (تابستان): ۳۵-۴۹.
- مرتضائی، لیلا. ۱۳۸۰. تحصیلات تکمیلی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در انگلستان، آمریکا، هند و ایران؛ بررسی تطبیقی. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- ملکی، حسن. ۱۳۷۶. برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل). تهران: انتشارات مدرسه.
- وزارت فرهنگ و آموزش عالی، شورای عالی برنامه‌ریزی. ۱۳۷۵. مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد (ناپیوسته) علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مصوب سیدو چهارمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۸.
- میرهادی تفرشی، غلامرضا. ۱۳۷۶. بررسی نظرات فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پیرامون برنامه آموزشی این رشته. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی

- American Library Association. 2001. Guidelines for the Program Presentation.
www.ala.org/alaorg/oa/program.html
- American Library Association. 1992. Standards for Accreditation of Masters Program in Library and Information Studies.
<http://www.ala.org/alaorg/oa/standard.html>
- Caladine, R. Curriculum Development and MOLTA. In: Teaching for Flexible Learning to apply the Technology. Chapter 4: PP 47-61.
- Forsyth, Ian, Alan Joliffe and David Stevens. 1995. Planning a course, Practical strategies for teachers. London: Kogan page.
- Forsyth, Ian, Alan Joliffe and David Stevens. 1995. Preparing a Course; practical strategies for teachers, lecturers and trainers. London: Kogan page.
- General Information Programme and Unisist. 1989. Guidelines on Curriculum Development In Information Technology for Librarians, Documentalists and Archivists. Unesco.
- Grover, Robert, et al. 1997. The Wind Beneath our Wings: Chaos theory and the butterfly effect in curriculum design. Journal of Education for Library and Information Science. 38,4 (Fall): 268-282.
- Hakimian, Hassan & Amdissa Teshome. 1993. Trainers Guide: concepts, principles and methods of training, with special reference to agricultural development. Food & Agricultural Organization of United Nations 2 Vol.
- Institute of Information Scientists. 1999. Criteria for Information Science
<http://www.iis.org.uk/membership/criteria.html>
- Moore, Nicke, et al. 1998. A Curriculum for an Information Society. Bangkok.Thailand: Information and Informatics Unit, Unesco

وب سایت دانشگاهها

- City University. School of Informatics. The Department of Information Science.
<http://www.is.city.ac.uk>
- Florida State University. School of Library and Information Studies.
<http://slis-one.lis.fsu.edu/>
- Indiana University. School of Library and Information Science
<http://www.slis.indiana.edu/>
- Loughborough University. Department of Information and Library Studies.
<http://www.lboro.ac.uk/departments/dis/index.htm>
- Rutgers University. School of Communication, Information and Library Studies.
<http://www.scils.rutgers.edu/>
- Simmons Graduate School of Library and Information Science.
<http://www.simmons.edu/>
- University of Berkeley. School of Information Management & Systems
<http://www.sims.berkeley.edu/>
- University of California. Los Angles (UCLA). Department of Information Studies.
<http://dlis.gseis.ucla.edu/>
- University College London. School of Library, Archive and Information Studies.
<http://www.ucl.ac.uk/SLAIS/slais.htm>
- University of Illinois, Urbanachampaign. Craduate School of Library and Information

Science.

<http://www.lis.uiuc.edu/gslis>

- University of Michigan. School of Information.

<http://www.si.umich.edu/>

- University of Pittsburg. School of Library and Information Science.

<http://www.sis.pitt.edu/~Isdept>

- University of Washington. Information School .

<http://www.ischool.washington.edu/>

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
گزارش نهایی طرح پژوهشی: طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛
مجری: لیلا مرتضائی؛ اردیبهشت ۱۳۸۱

پیوست ۱

معیارهای اعتبارسنجی انجمن کتابداران آمریکا

انجمن کتابداران آمریکا

استانداردهای اعتباردهی برنامه‌های کارشناسی ارشد

مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی

مقدمه

...اصطلاح مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، به عنوان آنچه مربوط به اطلاعات و دانش قابل ثبت و ضبط است و خدمات و فناوری‌هایی که استفاده و مدیریت آن‌ها را تسهیل می‌نماید، شناخته شده است. مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، تولید، ارتباط، شناسایی، انتخاب، تهیه، سازماندهی و توصیف، ذخیره و بازیابی، حفظ، تحلیل، تفسیر، ارزشیابی، ترکیب، اشاعه و مدیریت اطلاعات و دانش را شامل می‌شود. این تعریف زمینه‌ای از کار تخصصی و حوزه‌های مطالعاتی و تحقیقاتی وابسته را در برمی‌گیرد. منظور از مدرسه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی واحدی است که توسط یک مؤسسه آموزش عالی به قصد تحصیلات تکمیلی در مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، سازماندهی و نگهداری می‌شود.

این استانداردها به کاربرد آن‌ها در ارزشیابی برنامه‌های تحصیلات تکمیلی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی که به اخذ مدرک کارشناسی ارشد می‌انجامد محدود می‌گردد. به عنوان پیش‌نیاز اعتباردهی یک برنامه، انجمن کتابداران آمریکا لازم می‌داند که سازمان مادر توسط دفتر اعتباردهی مناسب، اعتباریابی شده باشد...

کمیته اعتباردهی انجمن کتابداران آمریکا، شایستگی یک برنامه را برای مرتبه معتبر، براساس شواهدی که بوسیله مدرسه ارائه می‌شود و گزارش بازدید گروه تعیین می‌کند. شواهد که توسط مدرسه در پشتیبانی استانداردها تهیه شده، در کنار بنیانه مأموریت‌های مدرسه و هدف‌های غایی و عینی برنامه ارزشیابی می‌شود.

هدف‌های غایی و عینی، اساس تمامی وجوه برنامه دوره کارشناسی ارشد است و بنیانی را که برنامه‌های آموزشی بر آن طراحی شوند و توسعه یابند و مورد ارزشیابی قرار گیرند، شکل می‌دهد. هدف‌های عینی برنامه در قالب نتایج آموزشی که باید حاصل شود، بیان می‌گردد.

هر یک از استانداردها، اجزاء تشکیل دهنده برنامه دوره کارشناسی ارشد مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی را ارائه می‌دهد. کمیته اعتباردهی به عنوان بخشی از ارزیابی خود هریک از وجوه سازنده را مورد آزمایش قرار می‌دهد، اگر چه داور نهایی مربوط به کلیت اجرا و محیط یادگیری است. تصمیم در مورد اعتباردهی، از ارزشیابی این کلیت حاصل می‌شود، نه توجه موشکافانه به اجزاء جداگانه.

تبعیض ناحق به دلیل سن، شجره، رنگ، مرام، نقص عضو، نژاد، مذهب، گرایش جنسی یا مرتبه دوره سربازی موجب نقض این استانداردها می‌گردد.

استانداردها

۱ - مأموریت، هدف‌های غایی و عینی

- مأموریت مدرسه و هدف‌های غایی برنامه از طریق اجرای فرایند برنامه‌ریزی گسترده که افراد ینفع را که برنامه در پی خدمت به آنهاست شامل می‌گردد، دنبال می‌شود. هماهنگ با ارزش‌های سازمان مادر و فرهنگ و مأموریت مدرسه، هدف‌های غایی و عینی برنامه موجب باروری آموزش کیفی می‌گردد.
- هدف‌های عینی برحسب نتایج آموزشی که باید حاصل شود و بازتاب یابد بیان می‌شود:
- خصیصه اساسی رشته مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی که اطلاعات و دانش قابل ضبط است و خدمات و فناوری‌هایی که مدیریت و استفاده از آنها را تسهیل می‌نماید، شامل تولید اطلاعات و دانش، ارتباط، شناسایی، انتخاب، تهیه، سازماندهی و توصیف، ذخیره و بازیابی، حفظ، تحلیل، تفسیر، ارزشیابی، ترکیب، اشاعه و مدیریت می‌شود
 - فلسفه، اصول و اخلاقیات این رشته
 - اصول مناسب تخصصی شدن، که در بیان‌های عملی خط‌مشی و مدارک سازمان‌های حرفه‌ای مربوط، مشخص شده‌اند.
 - ارزش تدریس و خدمات برای پیشرفت این رشته
 - اهمیت پژوهش در پیشرفت بنیان دانش این رشته
 - اهمیت مشارکت مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در سایر رشته‌های دانش
 - اهمیت مشارکت سایر رشته‌های دانش در مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی
 - نقش خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی در جامعه سریع‌التغیر چند فرهنگی، چند قومی، چند زبانه، شامل نقش خدمات به گروه‌های تحت پوشش
 - نقش خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی به فناوری سریع‌التغیر و جامعه جهانی
 - نیازهای کسانی که برنامه در پی خدمت به آنهاست
- در متن این استانداردها، هر برنامه تحصیلات تکمیلی برای نیل به هدف‌های عینی مدرسه مورد داوری قرار می‌گیرد. سازگار با مأموریت مدرسه که به وضوح تعریف و تبلیغ شده است و مرتباً تجدید نظر می‌شود. هدف‌های غایی و عینی چارچوب اساسی مرجع برای ارزشیابی داخلی و خارجی هدف‌مند را شکل می‌دهند. ارزشیابی هدف‌های غایی و عینی مدرسه، دانشجویان، کادر آموزشی، کارکنان، فارغ‌التحصیلان و دیگر افراد سهیم در برنامه را شامل می‌شود.
- ## ۲- برنامه درسی
- برنامه درسی بر پایه هدف‌های غایی و عینی قرار دارد و متضمن پاسخ به فرایند برنامه‌ریزی نظام‌مند است. در این چارچوب کلی، برنامه‌درسی، از طریق تجارب گوناگون آموزشی، امکان مطالعه نظری، اصول، عمل و ارزش‌های لازم را برای تأمین خدمات در کتابخانه‌ها و دفاتر اطلاعاتی و دیگر قضاها فراهم می‌آورد. برنامه درسی با اطلاعات و دانش ضبط شده و خدمات و فناوری‌هایی که مدیریت و استفاده از آنها را تسهیل می‌کند، سرو کار دارد. برنامه درسی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، تولید اطلاعات و دانش، ارتباط، شناسایی، انتخاب، تهیه، سازماندهی و توصیف، ذخیره و بازیابی، حفظ، تحلیل، تفسیر، ارزشیابی، ترکیب، اشاعه و مدیریت را شامل می‌گردد.
- برنامه درسی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی
- به توسعه تخصص‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی که تصور می‌رود نقش مستحکمی در تأمین خدمات دارند، امکان می‌دهد
 - بر پیکره تکامل یافته این دانش که یافته‌های تحقیقات بنیادی و کاربردی زمینه‌های مربوط را انعکاس می‌دهد، تأکید می‌کند
 - نظریه، کاربرد و استفاده از فناوری را به هم می‌آمیزد
 - به نیازهای سریع‌التغیر جامعه چند فرهنگی، چند قومی، چند زبانه که در برگیرنده نیازهای گروه‌های تحت پوشش است، پاسخ می‌دهد
 - پاسخگوی نیازهای سریع‌التغیر جامعه تکنولوژیکی و جهانی است
 - به پیشرفت‌های بعدی جهت می‌دهد
 - تعهد به رشد مستمر حرفه را افزایش می‌دهد

برنامه درسی این فرصت را برای دانشجویان فراهم می‌آورد که برنامه منسجم آموزشی که امکان می‌دهد امیدها، هدف‌ها، نیازهای فردی در متن شرایط برنامه که توسط مدرسه تعیین شده و رشد رقابت لازم برای مشاغل سازنده را پرورش می‌دهد، صورت پذیرد. برنامه درسی شامل برنامه‌های تحصیلی جمعی مناسب، کارهای درسی بین رشته‌ای و پژوهشی، فرصت‌هایی برای کسب تجربه و دیگر فعالیت‌های مشابه می‌گردد. محتوای برنامه و رابطه‌های توالی در برنامه درسی امری واضح است.

زمانی که برنامه‌ای مشتمل بر مطالعه خدمات و فعالیت‌های زمینه‌های تخصصی است، این تجارب یادگیری تخصصی بر روی بنیانی کلی از مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی بنا می‌شود. طرح تجارب یادگیری تخصصی، وضعیت دانش و مهارت‌هایی که توسط سازمان‌های تخصصی مربوط بسط داده شده را، مدنظر قرار می‌دهد.

برنامه درسی صرف نظر از اشکال یا محل‌های ارائه که بوسیله مدرسه انتخاب شده، از شرایط این استانداردها متابعت می‌کند. برنامه درسی به طور مستمر مورد تجدید نظر قرار می‌گیرد و پذیرای نوآوری است؛ از ارزشیابی آن برای برآورد جاری به منظور انجام اصلاحات و برنامه‌ریزی آتی استفاده می‌شود. ارزشیابی برنامه شامل ارزیابی پیشرفت‌های دانشجویان و موفقیت‌های بعدی آنها می‌شود.

۳ - کادر آموزشی

مدرسه دارای کادر آموزشی قابلی جهت انجام هدف‌های عینی برنامه است. اعضای تمام وقت برای آن که به عنوان کادر آموزشی تحصیلات تکمیلی در بطن سازمان مادر گمارده شوند، واجد شرایط بوده و از جهت تعداد و از بابت تنوع تخصص‌ها برای تقبل سهم عمده در تدریس، تحقیق و خدمات در فعالیت‌های مورد نیاز برنامه هر جا و هر قدر که ارائه شود، کافی باشند. کادر آموزشی پاره وقت هنگامی که تعیین شوند؛ توازن و تکمیل قابلیت‌های تدریس کادر تمام وقت را تأمین می‌کنند. خصوصاً در زمینه‌هایی که در تخصص کادر آموزشی تمام وقت نیست، کادر آموزشی پاره وقت موجب غنای کیفی و گوناگونی برنامه می‌گردد.

مدرسه بالاترین اولویت‌هایی که برای تدریس و تحقیق، خدمت قائل است را با انتصاب‌ها، ارتقاءها، تشویق به نوآوری در تدریس، تحقیق و خدمت، و از طریق ایجاد محیطی مشوق یادگیری و تحقیق ابراز می‌کند. مدرسه برای استخدام و نگهداری کادر آموزشی از زمینه‌های چند فرهنگی، چند قومی و چند زبانه خط مشی‌هایی دارد. فرایندها و خط مشی‌های واضح و منصفانه پرسنلی کادر آموزشی، انتشار می‌یابد و در دسترس قرار می‌گیرد و اجرا می‌شود.

صلاحیت‌های هر عضو کادر آموزشی شامل مهارت در زمینه‌های تعیین شده، تدریس، آگاهی در فناوری، اثربخشی در تدریس و مشارکت فعال در سازمان‌های مقتضی، می‌شود.

صلاحیت هر عضو کادر آموزشی تمام وقت شامل سابقه مستمر پیشرفت تحقیقاتی یا دیگر فعالیت علمی مناسب می‌گردد. کادر آموزشی دارای مدارک پیشرفته از موسسات علمی گوناگون است. کادر آموزشی گواه تنوع زمینه‌ها، توانایی هدایت تحقیق در رشته مربوط و دانش تخصصی که محتوای برنامه را پوشش می‌دهد، می‌باشد. به علاوه آنها مهارت در برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی را نشان می‌دهند و بنیاد مستحکم و مناسب تجربه مربوط را دارا هستند، با کادر آموزشی دیگر رشته‌های علمی تعامل دارند و رابطه مستمر و نزدیک با این رشته را حفظ می‌کنند. کادر آموزشی محیطی روشنفکرانه، که تحقق هدف‌های برنامه را افزایش می‌دهد، فراهم می‌آورد. این ویژگی‌ها در مورد کادر آموزشی، صرف‌نظر از اشکال یا محل‌های ارائه برنامه، اعمال می‌شود.

وظایف کادر آموزشی، به نیازهای یک برنامه آموزشی و شایستگی‌ها و علایق هر یک از اعضای کادر آموزشی مرتبط است. این وظایف بقای کیفیت آموزش را در سراسر سال تضمین می‌کند و زمان مورد نیاز کادر آموزشی جهت تدریس، مشاوره دانشجویی، پژوهشی، پیشرفت حرفه‌ای و خدمات سازمانی و حرفه‌ای را ملحوظ می‌دارد.

برای ارزشیابی نظام‌مند کادر آموزشی شیوه‌هایی وجود دارد. در ارزشیابی، پیشرفت و نوآوری در زمینه‌های تدریس، تحقیق و خدمت مدنظر قرار می‌گیرد. در خط مشی‌های سازمانی عملی، فرایند ارزشیابی کادر آموزشی، دانشجویان و سایرین را شامل می‌شود.

۴ - دانشجویان

مدرسه خطمشی‌های جذب، پذیرش، کمک‌های مالی، کارایی و دیگر خطمشی‌های علمی و اجرایی را برای دانشجویان که مشمول مأموریت مدرسه و هدف‌های غایی و عینی برنامه می‌شوند، تدوین می‌کند: خط مشی‌ها، نیازها و ارزش‌های کسانی که برنامه در خدمت آنهاست را منعکس می‌نماید. مدرسه برای جذب و نگهداری پیکره دانشجویی چند فرهنگی، چند قومی و چند زبانه با پیشینه‌های گوناگون، خط مشی‌هایی دارد. ترکیب پیکره دانشجویی به نحوی است که محیط یادگیری همساز با هدف‌های غایی و عینی برنامه را پرورش می‌دهد.

برای دانشجویان و عموم، اطلاعات جاری، دقیق و دسترس‌پذیر در مورد مدرسه و برنامه وجود دارد. این اطلاعات مشتمل است بر، اطلاعیه هدف‌های غایی و عینی برنامه، شرح برنامه درسی، اطلاعات در مورد کادر آموزشی، شرایط پذیرش، وجود کمک‌های مالی، معیارهای ارزیابی عملکرد دانشجو، کمک به کارایی و دیگر خطمشی‌ها و آیین‌نامه‌ها مدرسه نشان می‌دهد که برای پشتیبانی این خطمشی‌ها، شیوه‌هایی دارد.

استانداردهای پذیرش دانشجو همواره کاربرد دارد. دانشجویانی برای برنامه پذیرفته می‌شوند که مدرک کارشناسی از یک موسسه معتبر دریافت کرده باشند. خطمشی‌ها و آیین‌نامه‌ها برای لغو هر یک از ضوابط پذیرش یا شرط علمی واضح بیان می‌شود و همواره کاربرد دارد. ارزیابی هر تقاضا نامه بر اساس ترکیبی از ارزشیابی علمی، فکری و دیگر صلاحیت‌های مربوط به کسانی که برنامه به آن‌ها ارائه می‌شود، هدف‌های غایی و عینی برنامه و هدف‌های شغلی هر فرد، صورت می‌گیرد. در چارچوب خطمشی سازمانی و برنامه‌ها، این سیاست پذیرش دانشجو برای یک برنامه است که اطمینان می‌دهد متقاضیان علاقه، استعداد و صلاحیت‌های کافی جهت اتمام موفقیت آمیز برنامه و مساعدهای بعدی به رشته را دارا می‌باشند.

دانشجویان برنامه‌های منسجم تحصیل را پی‌ریزی می‌کنند که امکان برآورده شدن نیازها، هدف‌ها و آرزوها را، در متن شرایط برنامه که بوسیله مدرسه بوجود آمده، فراهم می‌آورد. دانشجویان ارزشیابی نظام‌مند و چند جنبه از پیشرفت‌های خود دریافت می‌دارند. فرصت‌های مستمر برای راهنمایی، مشاوره و کمک‌های کارایی در دسترس دانشجویان قرار دارد. مدرسه محیطی برای پرورش مشارکت دانشجو در تعیین و تشخیص یادگیری جمعی فراهم می‌آورد. برای دانشجویان فرصت‌هایی جهت تشکیل سازمانهای دانشجویی و مشارکت در تدوین، اصلاح و تحقق خطمشی‌هایی که بر امور دانشگاهی و دانشجویی تاثیر می‌گذارد، ایجاد می‌کند.

مدرسه نتایج ارزشیابی پیشرفت دانشجو را جهت توسعه برنامه بکار می‌برد. پروسه‌هایی برای ارزشیابی نظام‌مند درجه تحصیلی که خطمشی‌ها و فعالیت‌های علمی و اجرای برنامه برای رسیدن به اهداف آن است، ایجاد می‌کند. در خط مشی‌های سازمانی عملی، کادر آموزشی، دانشجویان، کارکنان و سایرین شمول فرایند ارزشیابی می‌شوند.

۵ - مدیریت و حمایت مالی

مدیریت مدرسه واحدی کامل در عین حال مجزا در دل موسسه است. استقلال این واحد برای تضمین محتوای فکری برنامه، انتخاب و ارتقاء کادر آموزشی و گزینش دانشجو که توسط مدرسه در چارچوب رهنمودهای کلی موسسه تصمیم‌گیری می‌شود، کفایت می‌کند. سازمان مادر، منابع و پشتیبانی اداری لازم برای نیل به هدف‌های برنامه را فراهم می‌آورد.

کادر آموزشی مدرسه، کارکنان، دانشجویان از همان فرصت نمایندگی در ارگان‌های مشورتی یا تصمیم‌گیری برخوردارند که سایرین در دیگر واحدهای مشابه. روابط اداری مدرسه با دیگر واحدهای علمی موجب بهبود فضای را تشویق می‌کند.

مسئول اجرای برنامه دارای عنوان، حقوق، موقعیت و اقتداری قابل مقایسه با سرپرستان واحدهای مشابه در سازمان مادر است. مسئول اجرای برنامه علاوه بر صلاحیت علمی قابل قیاس با صلاحیت‌های لازم کادر آموزشی، مهارت‌های رهبری، قابلیت اجرایی، تجربه و شناخت پیشرفت‌های لازم جهت انجام مسئولیت‌های این پست را داراست. این فرد محیطی روشنفکری را می‌پروراند که پی‌گیری مأموریت مدرسه و هدف‌های برنامه و انجام هدف‌های عینی برنامه را افزایش می‌دهد؛ این محیط همچنین تعامل کادر آموزشی و دانشجویان را با واحدهای دانشگاهی ترغیب می‌کند و جامعه‌پذیری دانشجویان

را در این زمینه بالا می‌برد. مدیریت مدرسه و دیگر کارکنان برای حمایت مسئول اجرایی برنامه و کادر آموزشی در انجام مسئولیت‌های خود کفایت می‌کنند. کارکنان در انجام مأموریت و اهداف غایی و عینی مدرسه مشارکت دارند. مدرسه در چارچوب سازمانی خود، از پروسه‌های تصمیم‌گیری اثربخش بهره می‌گیرد که متقابلاً توسط مسئول اجرایی و کادر آموزشی که به طور مرتب این پروسه‌ها را ارزشیابی کرده و نتایج آن را بکار می‌برند، تعیین می‌شود.

حمایت مالی

سازمان مادر مستمراً حمایت مالی کافی جهت بقا و توسعه آموزش مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، مطابق با اصول کلی که در این استانداردها بیان شد، تامین می‌نماید. توقع منطقی از کارایی مالی که در ارتباط با تعداد کادر آموزشی، کارکنان اجرایی و پشتیبانی، منابع آموزشی و تسهیلات مورد نیاز جهت اجرای برنامه تدریس، تحقیق و خدمات مدرسه است را، سطح حمایت بوجود می‌آورد.

پرداخت حقوق مسئول اجرایی برنامه، کادر آموزشی و دیگر کارکنان بر حسب تحصیلات، تجربه، مسئولیت‌ها و قابلیت‌هایشان منصفانه صورت می‌گیرد و برای جذب، حمایت و حفظ کارکنانی که حضورشان برای هدف‌های غایی و عینی برنامه ضرورت دارد، تکافو می‌کند.

بودجه برای پروژه‌های تحقیقاتی، پیشرفت‌های تخصصی، سفر و مرخصی‌های با حقوق، در همان سطح و احوال دیگر موسسه موجود است. کمک هزینه تحصیلی دانشجوی، بر همان مبنای دیگر واحدهای مشابه موسسه، در نظر گرفته می‌شود. فرایند برنامه‌ریزی و ارزشیابی مدرسه، بررسی خط‌مشی‌های اجرایی و خط‌مشی‌های مالی و حمایت مالی را شامل می‌گردد. در خط‌مشی‌های سازمانی عملی، کادر آموزشی، کارکنان، دانشجویان و سایرین مشمول فرایند ارزشیابی می‌شوند. از ارزشیابی برای ارزیابی جاری به منظور انجام اصلاحات و برنامه‌ریزی آتی استفاده می‌شود.

۶ - تسهیلات و منابع فیزیکی

تسهیلات و منابع فیزیکی که برای تحقق هدف‌های عینی برنامه کفایت می‌کند، در دسترس است. تسهیلات فیزیکی محیط عملی یادگیری را برای دانشجویان و کادر آموزشی فراهم می‌آورد؛ فرصت‌های تحقیق، تدریس، خدمات، مشاوره و ارتباط را تقویت می‌کند. کارایی و اثر بخشی اجرای برنامه را، صرف‌نظر از اشکال یا محل‌ها ارائه افزایش می‌دهد.

تسهیلات و خدمات آموزشی و پژوهشی، برای برآوردن نیازهای دانشجویان و کادر آموزشی، شامل دسترسی بر کتابخانه و منابع و خدمات چند رسانه‌ای، کامپیوتر و دیگر فناوری‌های اطلاعات، محل‌هایی جهت مطالعه مستقل و تسهیلاتی برای تولید رسانه می‌گردد.

کارکنان و خدماتی که برای کتابخانه‌ها، مراکز رسانه‌ها و تسهیلات فناوری اطلاعات تامین می‌شود - به مانند دیگر تسهیلات پشتیبانی - برای سطح استفاده لازم و تخصصی در درجه تحصیلی مورد نیاز، تکافو می‌کنند. این تسهیلات، صرف‌نظر از اشکال یا محل‌های ارائه برنامه، به صورت مناسب دارای پرسنل هستند، راحت‌اند، برای معلولان دسترس پذیرند و هر زمان که نیاز باشد موجودند.

فرایند برنامه‌ریزی و ارزشیابی مدرسه شامل بررسی تکافوی دسترسی به تسهیلات و منابع فیزیکی برای ارائه یک برنامه تحصیلی می‌گردد. در خط‌مشی‌های سازمانی عملی، کادر آموزشی، کارکنان، دانشجویان و سایرین مشمول فرایند ارزشیابی می‌شوند. علمی و حمایت تعامل بین رشته‌ای می‌گردد. به علاوه این روابط اداری، مشارکت در حیات سازمان مادر

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
گزارش نهایی طرح پژوهشی: طراحی برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد کاربردی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛
مجری: لیلا مرتضائی؛ اردیبهشت ۱۳۸۱

پیوست ۲

معیارهای اعتبارسنجی موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی

موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی

(IIS): Institute of Information Scientists

معیارهای اعتبارسنجی اطلاع‌رسانی

معیارها بیانگر دانش و مهارت‌هایی است که در کار متخصصان اطلاع‌رسانی و برنامه درسی هر دوره‌ای که بوسیله مؤسسه اعتبار یافته، سهیم‌اند و برای اطلاع از چگونگی داوری‌ها در مورد شایستگی نامزدهای عضویت و اعتباریابی دوره‌ها استفاده می‌شود. این معیارها موقعیت موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی را از نظر فلسفی و عملی مشخص می‌کند.

بخش ۱ - زمینه‌های اصلی اطلاع‌رسانی

نظریه و کار تولید، تهیه، ارزیابی و ارزش‌گذاری، سازماندهی، ذخیره، انتقال، بازیابی و اشاعه اطلاعات.

۱- اطلاعات: ویژگی‌های آن، تهیه کنندگان و استفاده کنندگان

ماهیت، خواص و ویژگی‌های دانش و جریان اطلاعات، تولید، انتقال و استفاده از اطلاعات. اجزاء در زنجیره اطلاعات. صنعت اطلاعات و تاریخچه آن. نیازهای اطلاعاتی، اطلاع‌جویی و رفتار کاربران. نظریه، طراحی و ارزشیابی نظام‌های ارتباطی. ارتباط انسانی و ارتباط محیط سازمانی. انواع کاربران، شناخت و تحلیل نیازهای کاربران، مالکیت معنوی و حق مؤلف. نقش بخش خصوصی و عمومی.

۲ - منابع اطلاعاتی

منابع اطلاعاتی ضبط شده (شامل مواد متنی، فایل‌های کامپیوتری، بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی ماشین خوان ارتباط پیوسته. رکوردهای دیداری شنیداری و مانند آن) و محتوای اطلاعاتی آنها. افراد و سازمان‌هایی (محل، ملی و بین‌المللی) که اطلاعات را گردآوری و استخراج می‌کنند و یا اشاعه می‌دهند (مانند کارگزاران و مشاوران اطلاعات، افراد خبره، کتابداران، مراکز اطلاعات و مراکز مستندسازی). منابع اطلاعاتی به طور کلی و زمینه‌های تخصصی موضوعی. خدمات اطلاعاتی عمده. منابع اطلاعاتی ردیف دوم (مانند چکیده‌نامه‌ها و نمایه‌نامه‌ها، فایل‌های کامپیوتری در دسترس همگان، فهرست‌های کتابخانه‌ها)

۳ - ذخیره و بازیابی اطلاعات

رسانه‌های ذخیره اطلاعات، انتخاب و سازماندهی این رسانه‌ها برای انواع مختلف اطلاعات (مانند تمام متن، چکیده، داده‌های عددی و فهرست‌وار و مواد دیداری شنیداری و ترکیبی از اینها). نظریه رده‌بندی و نمایه سازی محتوای اطلاعاتی. ساختار اصطلاحنامه. راهبردهای جستجو برای بازیابی مآخذ، داده‌ها، تمام متنی‌ها و یا ترکیبی از آنها. مصاحبه در خدمات مرجع. استفاده از نظام‌های دستی، خودکار و ترکیبی (مانند فایل‌های کاغذی، نمایه‌های کارتی، نظام‌های میکروفیلمی، کلمه پردازی، سیستم‌های کامپیوتری). استفاده از شبکه‌های انسانی و فنی برای بازیابی. نظام‌های خبره. نظام‌ها، خدمات و

شبکه‌های درونی و بیرونی. درون داد، نمایه سازی و برون داد برای بازیابی موفق. ارزیابی نظام‌های بازیابی و منابع اطلاعاتی ردیف دوم.

۴ - تحلیل اطلاعات

استفاده از منابع اطلاعاتی مناسب برای جمع‌آوری منظم و نظاممند اطلاعات. ارزشیابی، تفسیر و ارزش‌گذاری این اطلاعات شامل تهیه چکیده ایجاد فایل‌های تخصصی برای ذخیره و بازیابی اطلاعات ارزیابی شده. تحلیل کمی و کیفی به قصد یافتن تازگی‌ها، گرایش‌ها، الگوها و مانند اینها به منظور فرضیه‌سازی، پیش‌بینی روند، تخمین و غیره. تهیه گزارش‌های وضع موجود، بررسی‌ها، برداشت‌های کلی و سناریوها از وضعیت کنونی.

۵ - اشاعه اطلاعات

تهیه کتابنامه‌ها و گزارش‌های اطلاعات ارزشیابی شده. ارائه اثربخش اطلاعات شامل مهارت‌های ارائه گفتاری و نوشتاری، نمونه‌خوانی، ویرایش و عرضه. صنعت تکثیر و چاپ شامل نشر کامپیوتری. اشاعه اطلاعات گزینشی و دیگر روش‌های آگاهی‌رسانی جاری.

۶ - نظریه اطلاع‌رسانی

مطالعه نظری اطلاعات: ماهیت، تعریف، محتوا و اهمیت اطلاعات. توسعه الگوهای نظری نظام‌ها و فرایندهای اطلاعاتی. تحقیق در علم اطلاعات.

بخش ۲ - مدیریت اطلاعات

مدیریت تمامی ذخایر اطلاعاتی سازمان‌ها

۱ - برنامه‌ریزی

نیازهای سازمان به اطلاعات، تحلیل درخواست‌های اطلاعاتی. تاثیر اطلاعات بر عملکرد سازمان، ساختار و عملکرد سازمان. آحاد اطلاعاتی در دل سازمان. یکی کردن نظام اطلاعاتی یا استراتژی جمعی، تشکیلات و روش‌ها. فنون کارسنجی. تحقیق عملیاتی. تاثیر تکنولوژی‌های کامپیوتر و ارتباطات.

۲ - ارتباطات

نظریه‌ها و الگوهای ارتباط و کاربرد آنها در نظام‌های اطلاعاتی. ارزیابی مالی ارتباطات، جریان اطلاعات، شبکه‌های ارزش‌افزوده، ارتباط میان‌فردی، ارتباط میان‌گروهی، ارتباط صدایی، ارتباط داده‌ای. کنش متقابل انسان و ماشین.

۳ - مدیریت اطلاعات و سیستم‌های کنترل

فرایند تصمیم‌گیری و نقش مدیریت اطلاعات. گردآوری و تحلیل اطلاعات. تحلیل، طراحی و ویژگی‌های نظام‌ها. کاربردهای کامپیوتر از جمله خودکار کردن امور دفتری. مدیریت مستندسازی. تامین اطلاعات برای کنترل مدیریت و تحلیل تجاری. کاربرد طراحی سیستم در سازمان آحاد مدیریت از طریق تحلیل جریان داده‌ها. سیستم‌های خبره.

۴ - مدیریت منابع انسانی

تحلیل شغل، طراحی و توصیف، ارزشیابی شغل، جذب نیرو، گزینش، سنجش، مهارت‌آموزی، روابط صنعتی، مدیریت کارکنان، انگیزش و روابط میان‌فردی.

۵ - مدیریت مالی

حسابداری. تحلیل هزینه و کنترل، پشتیبان تصمیم‌گیری. برنامه‌نویسی، برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی، شامل تخمین مخارج، سنجش عملکرد - اهداف، تحلیل اثربخشی و سوددهی هزینه. پیش‌بینی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی.

۶ - تبلیغ، اقتصاد و بازاریابی

معروفیت و روابط عمومی، تهیه خبرنامه، بولتن و غیره، عوامل اقتصادی. روشهای بازاریابی و راهبردها شامل مطالعه بازار.

۷ - عوامل سیاسی، اخلاقی، اجتماعی و حقوقی

جوسپاسی، نقش دولت و دفاتر دولتی. عوامل اخلاقی و حقوقی شامل خصوصی‌سازی، محرمانه، آزادی اطلاعات، سلامت و

ایمنی اطلاعات، حفاظت داده‌ها، جریان انتقال مرزی، عوامل اجتماعی.

بخش ۳ - تکنولوژی اطلاعات

آن فناوری‌هایی که ممکن است در اطلاع‌رسانی یا مدیریت اطلاعات مورد استفاده قرار گیرد.

۱ - سیستم‌های کامپیوتری: سخت افزار و نرم افزار

سخت افزار کامپیوتری مشترک، اداری و ایستگاه‌های کاری فردی. دستگاه‌های ورودی و خروجی، سیستم‌ها و دستگاه‌های ذخیره، اصول سیستم‌های عامل و برنامه‌های کاربردی: بسته‌های نرم‌افزاری، به ویژه برای ذخیره و بازیابی اطلاعات. برنامه‌نویسی، طراحی فایل، آرایش رکورد، جستجوی فایل، روزآمد کردن فایل. نظام‌های پایگاه اطلاعاتی و مدیریت آن. مطالعه احتمالات، ویژگی‌ها، طراحی و ارزیابی بسته نرم‌افزاری، اجرا، ارزشیابی و مستند سازی.

۲ - ارتباطات راه دور

استانداردها، پروتکل‌ها، رابط‌ها. نوع تجهیزات مانند مودم‌ها، دستگاه‌های ارتباطی الکترونیکی و نوری. شبکه‌های ارتباطی راه دور (شامل شبکه‌های محلی LAN و شبکه‌های گسترده WAN).

۳ - کاربرد تکنولوژی اطلاعات

بازیابی اطلاعات، ویدئوتکس، تلتکس، حروفچینی کامپیوتری، میکروفیلم خروجی کامپیوتر، گفتار مصنوعی و تشخیص صدا، خودکار کردن عملکردهای کتابخانه، خود کار کردن امور دفتری، تکنولوژی دیسک فشرده (CD)، اسکن ویدئویی و رقمی‌سازی، ماهواره و تلویزیون کابلی، سایر روش‌های نشر الکترونیکی و تحویل مدرک از جمله دورنگار، ترجمه ماشینی.

۴ - محیط

بهداشت و ایمنی، مهندسی محیط کار (ارگونومی)، حفاظت داده‌ها، حق مؤلف، بهره‌برداری غیر مجاز (Piracy)، محرمانه سازی (Encryption) و مانند آنها.

بخش ۴ - مهارت‌های جنبی

نمونه‌هایی از مهمترین مهارت‌های جنبی در زیر آمده است. قصد آن نبود که فهرست جامعی در این قسمت ارائه شود.

۱ - پروسه‌های تحقیق

طرح تحقیق، زمینه‌یابی، گردآوری داده‌ها و نمونه‌گیری. تحلیل اعتبار آماری، ارزشیابی نتایج. گزارش نویسی.

۲ - زبان‌شناسی

زبان‌های طبیعی و رسمی، طبقه‌بندی زبانی، معناشناختی، نحو، کاربردشناسی زبان، رابطه‌های معنا شناختی و روانشناسی، زبان‌شناسی، منطق و فلسفه.

۳ - زبان‌های خارجی

استفاده از منابع اطلاعاتی زبان خارجی. ترجمه و چکیده نویسی از زبان‌های خارجی.

آخرین ویرایش ۹۹/۱۱/۱۶